

Nr 98

Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tilläggs pension för utländska sjömän vid anställning på svenska handelsfartyg, m. m.; given Stockholms slott den 23 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

SVEN ASPLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om att de utländska sjömän som till följd av det gällande kravet på bosättning i Sverige är utestängda från möjlighet att tjäna in rätt till tilläggs pension (ATP) skall få sådan rätt. Villkoret för detta skall vara att sjömannen är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg. Kvalifikationskraven och förmånsformerna avses i princip bli desamma som eljest gäller inom ATP.

Den lägre ATP-avgift som f. n. gäller för redare föreslås successivt höjd så att den från det åttonde året efter reformens genomförande utgår efter samma procentsats som gäller för övriga arbetsgivare.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

I propositionen läggs även fram vissa förslag till författningsändringar föranledda av propositionerna 1973:40, 1973:45, 1973:46 och 1973:47.

Författningsförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 1 kap. 3 §, 2 kap. 7 och 9 §§, 11 kap. 1 § och 19 kap. 1 och 4 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Försäkrade enligt denna lag äro svenska medborgare, så ock de som utan att vara svenska medborgare äro bosatta i riket.

Den som ej är svensk medborgare men är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension, även om han ej är bosatt i riket. Detta gäller dock icke den som är anställd uteslutande för fartygs iståndsättande eller uppläggning eller för tillsyn eller betjäning vid fartygs uppehåll i hamn. Med svenskt handelsfartyg likställas i denna lag utländskt handelsfartyg, som svensk redare förhyr obemannat.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första stycket.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket.

2 kap.

7 §²

Har kommun genom att anställa eller eljest träffa avtal med läkare eller på annat sätt vidtagit åtgärder för att bereda medellösa eller mindre

¹ Senaste lydelse 1967:206.

² Senaste lydelse 1965:144. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:40 och 1973:45.

Nuvarande lydelse

bemedlade personer läkarvård, må allmän försäkringskassa på framställning av kommunen förordna, att kommunen efter grunder som fastställas av Konungen skall vara berättigad att av kassan erhålla ersättning för kostnad för läkarvård, som sålunda beretts försäkrad. Sådan ersättning må i varje särskilt fall utgivas allenast i den mån ersättning i anledning av vården ej tillkommit den försäkrade själv samt må ej överstiga vad som skolat utgivas till denne, därest han fått vidkännas motsvarande kostnad.

Allmän försäkringskassa äger med arbetsgivare, som anordnar läkarvård eller vidtager andra sjukvårdande åtgärder så att kassans utgifter för sjukvårdsersättning kunna antagas minska, överenskomma om skälig gottgörelse för arbetsgivarens ifrågavarande kostnader.

Allmän försäkringskassa äger jämväl med kommun, landstingskommun eller transportföretag, som åtager sig att ombesörja transporter, för vilka ersättning från sjukförsäkringen må utgivas, träffa överenskommelse om skälig gottgörelse härför samt om avgifter, vilka kommunen, landstingskommunen eller företaget må uttaga av de försäkrade för utförda transporter.

Överenskommelse som avses i andra eller tredje stycket skall för att vara gällande fastställas av riksförsäkringsverket.

Om redare för svenskt fartyg
jämlikt sjömanslagen haft att vid sjömans sjukdom vidkännas kostnad som avses i 2 §, 3 § första stycket, 4, 5 eller 6 §, äger han hos allmän försäkringskassa erhålla gottgörelse för kostnaden enligt bestämmelserna i denna lag.

Föreslagen lydelse

Har arbetsgivare för sjöman
jämlikt sjömanslagen (1973:000) haft att vid sjömans sjukdom vidkännas kostnad som avses i 2–6 §§, äger han hos allmän försäkringskassa erhålla gottgörelse för kostnaden enligt bestämmelserna i denna lag.

9 §³

Ersättning för sjukvård utom riket utgår endast i den utsträckning Konungen föreskriver.

Har redare för svenskt fartyg
jämlikt sjömanslagen haft att för sjömans sjukvård utom riket vidkännas kostnad, som omfattas av föreskrifter meddelade med stöd av första stycket, äger han från allmän försäkringskassa i den ordning Konungen bestämmer erhålla gottgörelse för kostnaden enligt nämnda föreskrifter.

Har arbetsgivare för sjöman
jämlikt sjömanslagen (1973:000) haft att för sjömans sjukvård utom riket vidkännas kostnad, som omfattas av föreskrifter meddelade med stöd av första stycket, äger han från allmän försäkringskassa i den ordning Konungen bestämmer erhålla gottgörelse för kostnaden enligt nämnda föreskrifter.

Har genom utrikesförvaltningens försorg åt försäkrad lämnats ekono-

³ Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:40 och 1973:45.

Nuvarande lydelse

miskt bistånd avseende sjukvård utom riket, äger utrikesförvaltningen från allmän försäkringskassa erhålla gottgörelse därför enligt vad i andra stycket sägs.

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 §

Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete.

För varje år, varunder någon varit försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket, skall för honom enligt vad nedan sägs beräknas pensionsgrundande inkomst på grundval av hans inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning skall icke göras för år före det då den försäkrade uppnår sexton års ålder, ej heller för år då den försäkrade avlidit eller för år efter det då han fyllt sextiofem år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag.

För varje år, varunder någon varit försäkrad enligt 1 kap. 3 § första *eller andra* stycket skall för honom enligt vad nedan sägs beräknas pensionsgrundande inkomst på grundval av hans inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning skall icke göras för år före det då den försäkrade uppnår sexton års ålder, ej heller för år då den försäkrade avlidit eller för år efter det då han fyllt sextiofem år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag.

19 kap.

1 §⁴

Arbetsgivare skall enligt vad nedan sägs för varje år erlagga avgift dels till sjukförsäkringen, dels till försäkringen för tilläggspension.

Avgift till sjukförsäkringen utgår å summan av vad arbetsgivaren under året till arbetstagare hos honom i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad utgivit såsom lön eller, där fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, annan ersättning för utfört arbete.

Avgift till försäkringen för tilläggspension utgår å summan av vad arbetsgivaren under året till arbetstagare hos honom i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad utgivit såsom lön eller, där fall som avses i 11 kap. 2 § andra stycket är för handen, annan ersättning för utfört arbete, sedan från nämnda summa dragits ett belopp motsvarande det vid årets ingång gällande basbeloppet multiplicerat med det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare hos arbetsgivaren under året. Härvid skall arbetstagare, som under hela året varit anställd med full

⁴ Lydelse enligt förslag i prop. 1973:46.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

arbetstid, räknas såsom en arbetstagare och arbetstagare, som under året varit anställd i mindre omfattning, medräknas i motsvarande mån. Det antal arbetstimmar per år som i allmänhet skall anses motsvara full arbetstid fastställas av Konungen efter förslag av riksförsäkringsverket. Genomsnittliga antalet arbetstagare beräknas med en decimal. Om särskilda skäl föranleda därtill, må avgift beräknas på sätt som avviker från vad nu stadgats men som giver i huvudsak samma resultat.

Vid beräkning av avgift enligt denna paragraf skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till femhundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Vad gäller sjukförsäkringen skall vidare, där ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, vid beräkning av avgift bortses från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Såvitt angår försäkringen för tilläggs pension skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder, så ock från arbetstagare i fall då lön eller annan ersättning till honom antingen enligt 11 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket icke räknas såsom inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är svensk medborgare och ej heller är bosatt härstädes, avser arbete utom riket.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 §.

*Om redares avgift för lön till
vissa sjömän stadgas särskilt.*

4 §⁵

Avgift till sjukförsäkringen enligt 1 § skall utgå med tre och åttiondels procent av det belopp, varå avgiften skall beräknas. Influtna avgifter fördelas mellan de allmänna försäkringskassorna i förhållande till deras utgifter under året för sjukförsäkringsförmåner, inberäknat de utgifter för läkemedel, som åvila kassorna, samt för förvaltning. Konungen äger förordna, att viss del av medlen skall ingå till en fond, benämnd *a l l m ä n n a s j u k f ö r s ä k r i n g s f o n d e n*, vilken förvaltas enligt grunder som fastställas i enahanda ordning.

*I fråga om sådan arbetstagare
hos redare som avses i 1 § första
stycket förordningen (1958:295)
om sjömansskatt beräknas avgif-
ten till sjukförsäkringen enligt
procentsats som Konungen fast-
ställer. Procentsatsen skall för*

⁵ Lydelse enligt förslag i prop. 1973:46.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

visst år utgöra bestämd andel av den i första stycket angivna procentsatsen. Nämda andel skall svara mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal för den 31 oktober under de tre år, som närmast föregått det år då procentsatsen fastställles. Hänsyn tages härvid ej till fartyg med en bruttodräktighet understigande trehundra registerton. Procentsatsen beräknas med två decimaler.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974, då förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring upphör att gälla. De nya bestämmelserna i 2 kap. 7 och 9 §§ tillämpas dock för tid från och med den 1 juli 1973.

Äldre bestämmelser skall alltjämt gälla i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

För åren 1974–1980 skall 2 § förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring fortfarande äga tillämpning i fråga om beräkningen av den procentsats, varmed avgiften till försäkringen för tilläggspension skall utgå. Därvid skall dock det med bestämmelsen åsyftade medelantalet svenska sjömän ökas, såvitt gäller beräkningen av procentsatsen

för år 1974 med en åttondel,

för år 1975 med en fjärdedel,

för år 1976 med tre åttondelar,

för år 1977 med hälften,

för år 1978 med fem åttondelar,

för år 1979 med tre fjärdedelar,

för år 1980 med sju åttondelar,

av motsvarande medelantal utländska sjömän på svenska handelsfartyg.

2 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 8 §§ förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

För här i riket bosatt eller mantalsskriven försäkrad skall pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring bestämmas av den lokala skattemyndighet, inom vars tjänstgöringsområde den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle hava taxerats till sådan skatt, därest han varit bosatt i riket eller icke haft att erlægga sjömansskatt.

Pensionsgrundande inkomst för sjöman, som icke är bosatt eller mantalsskriven i riket, skall bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg.

För annan försäkrad än som i första stycket sägs skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Stockholm.

För annan försäkrad än som i första eller andra stycket sägs skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Stockholm.

2 §

Pensionsgrundande inkomst skall, i den mån den utgöres av annan inkomst än som avses i 3 §, bestämmas med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt eller, såvitt gäller inkomst för vilken den försäkrade haft att erlægga sjömansskatt, med ledning av redares kontrolluppgift enligt 37 § 1 mom. åttonde punkten taxeringsförordningen. Vid taxeringsändring eller eftertaxering skall dock verkställd beräkning av pensionsgrundande in-

Pensionsgrundande inkomst skall, i den mån den utgöres av annan inkomst än som avses i 3 §, bestämmas med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt eller, såvitt gäller försäkrad som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt, med ledning av redares redovisning enligt 14 § nämnda förordning. Vid taxeringsändring eller eftertaxering skall verkställd beräkning av pensionsgrundande inkomst ändras endast

¹ Förordningen omtryckt 1962:395.
Kungörelsens rubrik 1962:395.

² Senaste lydelse 1966:244.

Nuvarande lydelse

komst ändras endast om taxeringsändringen eller eftertaxeringen föranleder avvikelse från nämnda beräkning med minst femhundra kronor.

Föreslagen lydelse

om taxeringsändringen eller eftertaxeringen föranleder avvikelse från nämnda beräkning med minst femhundra kronor.

8 §³

Har belopp, som enligt försäkrads allmänna självdeklaration utgör inkomst av anställning, vid beräkning av pensionsgrundande inkomst hänförs till inkomst av annat förvärvsarbete eller har eljest visst belopp hänförs till annat slag av inkomst än den försäkrade uppgivit, skall denne underrättas om beslutet. Likaså skall underrättelse lämnas om beslut om sådant avdrag som i 4 § tredje stycket sägs.

Om pensionsgrundande inkomst beräknats för försäkrad, vilken icke avgivit allmän självdeklaration, skall denne underrättas om beslutet.

Pensionsgrundande inkomst skall angivas på debetsedel å slutlig skatt när så kan ske. I annat fall skall särskild underrättelse om den pensionsgrundande inkomst som bestämts sändas till den försäkrade.

Pensionsgrundande inkomst skall angivas på debetsedel å slutlig skatt när så kan ske. I annat fall skall särskild underrättelse om den pensionsgrundande inkomst som bestämts sändas till den försäkrade. *Sådan underrättelse behöver dock icke sändas till försäkrad som avses i 1 kap. 3 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.*

Har verkställd beräkning av pensionsgrundande inkomst ändrats, skall underrättelse om beslutet sändas till den försäkrade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alltså i fråga om fastställande av pensionsgrundande inkomst för tid före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 1971:1173.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom förordnas, att 38 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §²

Arbetsgivare erlägger för varje år försäkringsavgift enligt vad nedan sägs.

Avgift utgår å summan av vad arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare, som omfattas av obligatorisk försäkring enligt denna lag, såsom lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad.

Vid beräkning av avgift skall hänsyn icke tagas till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Hänsyn skall ej heller tagas till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor, såvida fråga ej är om arbetstagare, som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt.

Vid beräkning av avgift skall hänsyn icke tagas till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Hänsyn skall ej heller tagas till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alltså i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1962:408.

² Senaste lydelse 1972:561. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och prop. 1973:47.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §²

Redareavgift utgår för varje år å vad redaren sammanlagt under året utgivit i lön till sådana arbetstagare, som avses i 1 § första stycket förordningen den 16 maj 1968 (nr 295) om sjömansskatt.

Avgiften beräknas för varje redare å lön i penningar och naturaförmåner i form av kost eller bostad, sedan därifrån för varje arbetstagare dragits sådan del av lön, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger det i 1 kap. 6 § lagen *den 25 maj 1962 (nr 381)* om allmän försäkring avsedda basbelopp som gäller vid årets ingång. Vid beräkningen skall bortses från lön till arbetstagare som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen *den 14 maj 1954 (nr 243)* om yrkesskadeförsäkring.

Avgiften beräknas för varje redare å lön i penningar och naturaförmåner i form av kost eller bostad, sedan därifrån för varje arbetstagare dragits sådan del av lön, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger det i 1 kap. 6 § lagen *(1962:381)* om allmän försäkring avsedda basbelopp som gäller vid årets ingång. Vid beräkningen skall bortses från *arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor, och arbetstagare* som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen *(1954:243)* om yrkesskadeförsäkring.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring.

Konungen fastställer procentsats för redareavgiften med hänsyn till det avgiftsbehov som föranledes av de enligt 1 § bestämda eller eljest gällande grunderna för sjöfolks pensionering. Fastställd procentsats får tillämpas tidigast för året näst efter det år varunder den fastställts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alljämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1968:612.

² Förslaget framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och 1973:47.

5 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med fem tiondels procent av den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som arbetsgivare under året utgivit till arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken är att hänföra till näringsgrenen byggnadsindustri i näringsgrensindelningen för yrkesskadeförsäkringsstatistik.

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med fem tiondels procent av den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som arbetsgivare under året utgivit till arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken är att hänföra till näringsgrenen byggnadsindustri i näringsgrensindelningen för yrkesskadestatistik.

Vid beräkning av byggnadsforskningsavgift skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön hos arbetsgivaren under året ej uppgått till femhundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön i vad lönen för år räknat överstiger sju och en halv gånger det i 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring avsedda basbeloppet som gäller vid årets ingång.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring.

Angående debitering och uppbörd av avgiften gäller vad därom särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alltjämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

¹ Förordningen omtryckt 1962:134.

² Senaste lydelse 1972:564. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och 1973:47.

6 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift

Härigenom förordnas, att 2 och 4 §§ förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Arbetsgivare erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande fyra procent av summan av vad arbetsgivaren utgivit under året som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 2 § andra stycket förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.

Vid beräkningen av avgiften tages icke hänsyn till arbetstagare vars lön under året understigit femhundra kronor, eller arbetstagare, som ej är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, eller till fall, som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Arbetsgivare erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande fyra procent av summan av vad arbetsgivaren utgivit under året som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 19 kap. 4 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring.

¹ Senaste lydelse 1972:565. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och 1973:47.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*4 §²

Fysisk person, som åtnjutit inkomst av annat förvärvsarbete enligt 11 kap. 3 § lagen om allmän försäkring i form av inkomst av här i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet som brukas av honom, erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande fyra procent av sådan inkomst, i den mån arbetsgivare icke har att erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomsten enligt 2 § denna förordning.

Till grund för beräkning av inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet under visst år skall läggas den avgiftsskyldiges taxering till statlig inkomstskatt avseende nämnda år. Avser taxering beskattningsår som ej sammanfaller med kalenderår, skall inkomsten under beskattningsåret anses hava åtnjutits under det kalenderår som närmast föregått taxeringsåret.

Har inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet icke uppgått till femhundra kronor för år tages den ej i beräkning.

Avgift erlägges icke för inkomst, som avses i 11 kap. 3 § första stycket d) lagen om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

De nya bestämmelserna tillämpas på löner som utges efter den 31 december 1973 samt på inkomster som hänför sig till tiden efter den 31 december 1973 och som upptages till beskattning vid 1975 eller senare års taxering.

Äldre bestämmelser gäller för inkomster som beskattas vid 1974 års taxering eller vid eftertaxering för år 1974 eller tidigare år.

² Senaste lydelse 1972:376. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1970:742) om lönegarantiavgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Arbetsgivare erlägger årligen lönegarantiavgift med belopp som motsvarar en femtiondels procent av summan av vad arbetsgivaren under året utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad eller, i fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962:381) om allmän försäkring, annan ersättning för utfört arbete.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor, *såvida fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt.* Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, om ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen om allmän försäkring är för handen.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, om ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen om allmän försäkring är för handen.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt be-

¹ Senaste lydelse 1972:566. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och 1973:47.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
stämmelserna i 3 kap. 16 § lagen
om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alltjämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift

Härigenom förordnas, att 3 § lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Arbetsgivare erlägger årligen arbetarskyddsavgift med belopp som motsvarar fem hundradels procent av vad arbetsgivaren under året utgivit som lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor, såvida fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit femhundra kronor. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. Äldre bestämmelser gäller alltså i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1972:567. Förslaget till ny lydelse framläggs under förutsättning av bifall till prop. 1973:46 och 1973:47.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 mars 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLM-QVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *rätt till tilläggspension för utländska sjömän vid anställning på svenska handelsfartyg, m. m.* och anför.

I en inom socialdepartementet upprättad promemoria (Ds S 1972:4) har föreslagits att utländska sjömän som är anställda ombord på svenska handelsfartyg skall kunna förvärva rätt till tilläggspension (ATP) utan hinder av att de inte är bosatta i Sverige. Promemorian torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket, riksskatteverket, sjöfartsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska sjöfolksförbundet, Svenska maskinbefälsförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, Sveriges redareförening, Rederiföreningen för mindre fartyg, Försäkringskasseförbundet, Svenska Personal-Pensionskassan (SPP), Handelsflottans pensionsanstalt (HPA) och Sjöbefälets pensionskassa. Några remissinstanser har bifogat yttranden som de har inhämtat.

Inom socialdepartementet har upprättats en sammanställning över remissyttrandena. Sammanställningen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

I fråga om närmare redogörelse för gällande bestämmelser m. m. hänvisar jag till departementspromemorian och i fråga om remissyttrandena till den nyss nämnda sammanställningen.

1. Allmänna synpunkter

Enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) gäller den regeln att såväl svenska som utländska medborgare kan tjäna in rätt till tilläggspension. För den som inte är svensk medborgare krävs dock att han är bosatt i riket. Utländska medborgare som arbetar på svenska handelsfartyg anses inte bosatta i Sverige och kan därför inte förvärva rätt till tilläggspension. På grund av särskild bestämmelse i den nordiska konventionen om social trygghet kan dock sjömän från de nordiska länderna förvärva rätt till svensk tilläggspension vid anställning på svenskt

handelsfartyg. Förutsättningarna för detta är dels att sjömannen är bosatt i ett nordiskt land, dels att han beskattas här i riket för inkomsten ombord. Det senare är enligt gällande lagstiftning praktiskt taget alltid fallet.

När ATP infördes gavs på väsentliga punkter olika regler för svenska och utländska medborgare. Orsaken härtill var främst att man då ännu inte hade full överblick över vad en försäkring av denna typ betydde i förhållande till utländska pensionsordningar samt att kvalifikationskraven vid en internationell jämförelse ansågs som milda.

Numera har det emellertid blivit en allmän uppfattning att utländska medborgare, som genom sin arbetsinsats bidrar till landets produktion, fränsett vad som kan vara befogat i fråga om särskilda övergångsordningar vid införande av ett nytt pensionssystem, bör vara likställda med landets egna medborgare i fråga om pension av den typ som ATP representerar. Bakom denna uppfattning ligger bl. a. tanken att ATP-pensionen är en del av vederlaget för arbetsprestationen och att det inte är motiverat att pensionen blir olika beroende på om arbetstagaren är svensk medborgare eller inte. Här har otvivelaktigt arbetskraftens ökade rörlighet över gränserna spelat en avgörande roll.

Mot bakgrund av dessa bedömanden har särreglerna för utländska medborgare inom ATP-systemet successivt tagits bort. Detta skedde genom beslut vid 1966 och 1967 års riksdagar (prop. 1966:59 L2U 1966:41 rskr. 1966:218 SFS 1966:236, 237 och prop. 1967:73 L2U 1967:41 rskr. 1967:260 SFS 1967:206, 207 och 208). Efter de lagändringar som då företogs kvarstår i princip inte några särskilda regler för utländska medborgare.

Ett krav har dock av naturliga skäl behållits när det gäller utländska medborgare, nämligen kravet på bosättning i Sverige. Eftersom anställning och därmed förenad vistelse på svenskt handelsfartyg inte anses som bosättning i Sverige utestängs emellertid de utländska sjömännen vid sådan anställning från möjligheten att intjäna rätt till tilläggspension. Med hänsyn till den nära anknytning till Sverige och svenskt näringsliv som dessa arbetstagare har framstår detta som otillfredsställande. Fränsett vad gäller nordiska sjömän är sjömännen regelmässigt inte heller tillförsäkrade någon pension från sitt hemland eller annat land.

Förhållandet har uppmärksamrats av Svenska sjöfolksförbundet som i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt att frågan skulle bli föremål för utredning.

Förslaget i den inledningsvis omnämnda promemorian innebär att den som inte är svensk medborgare men är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg skall vara försäkrad för tilläggspension även om han inte är bosatt i riket.

I stort sett samtliga remissinstanser ansluter sig till tanken att utländska sjömän skall kunna tjäna in rätt till tilläggspension vid anställning på svenska fartyg. Sveriges redareförening och HPA ifrågasätter dock om inte pensionsfrågan hellre borde lösas inom ramen för den särskilda sjömanspensioneringen. Redareföreningen anför därvid dels att

det är motiverat att endast sjömän som tjänstgjort verkligt lång tid i den svenska handelsflottan berättigas till svensk pension, dels att de verkliga kostnaderna för pensionering av utländska sjömän inom ATP-systemet inte motsvarar den höjning av redarnas avgifter till tilläggpensioneringen som föreslås i promemorian. HPA påpekar att kvalifikationstiderna är väsentligt kortare inom ATP-systemet än inom sjömanspensioneringen. TCO och SPP anför att förslaget innebär en principiellt betydelsefull ändring av nu gällande regler för intjänande av rätt till tilläggpension genom att kravet på bosättning i Sverige frångås.

Vid bedömandet av lämpligheten av att införa den föreslagna rätten till tilläggpension för utländska sjömän bör man hålla i minnet att som jag nyss antytt pensionssystemen utanför de nordiska länderna regelmässigt är knutna till anställningsförhållandet och att rätten till pension är beroende av att avgifter erlagts antingen av arbetsgivaren eller den anställda eller båda.

Dessa förhållanden får till följd att den utländske sjömannen oftast saknar möjlighet att kvalificera sig för pension i sitt hemland under den tid han är anställd av svensk redare ombord på svenskt handelsfartyg. Detta gäller såväl egenpension som efterlevandepension. Detta i förening med vad jag nyss nämnt om de utländska sjömännens nära anknytning till svenskt näringsliv och den förändrade synen på utländska arbetstagare talar mycket starkt för att de utländska sjömännen skall tillförsäkras pensionsrätt på grundval av anställningen i den svenska handelsflottan.

Ett naturligt sätt att lösa detta pensionsproblem för de utländska sjömännen kunde vara att skapa någon form av särskild internationell sjömanspension. En sådan lösning skulle undanröja många problem i fråga om pensionsnivå och kontinuitet i pensionsskyddet och likaså de administrativa problemen. En pensionsordning efter dessa linjer synes dock inte ha utsikter att bli realiserad. Tvärtom är det karakteristiskt att man valt att knyta sjömännen till de nationella pensionssystemen och det internationella konventionsarbetet bygger på denna princip. Detta är fallet t. ex. med den inom Europarådet utarbetade konventionen om social trygghet. Detsamma gäller samordningsreglerna för socialförsäkringssystemen inom EG (EG-förordning 1408/71).

Som jag nämnt har Sveriges redareförening och HPA ifrågasatt om inte de utländska sjömännens behov av förbättrat pensionsskydd skulle kunna tillgodoses inom sjömanspensioneringens ram.

Sjömanspensioneringen är en kompletterande pension för tiden före 67 års ålder. Uttag kan ske tidigast från 55 och senast vid 62 års ålder. För rätt till pension krävs minst 120 seglationsmånader från 30 års ålder, varav minst 80 efter 40 års ålder. Pensionens storlek är beroende endast av antalet manskapsmånader och utgår med lika belopp oavsett arbetsinkomsten. Pensionsnivån har lagts så att full pension som tas ut från 55 års ålder – maximalt ett och ett halvt basbelopp – ger ett bidrag till försörjningen medan pensionen vid uttag från högre ålder ensam ger en godtagbar försörjning – maximalt ca 20 000 kr. om året vid nuvarande basbeloppsnivå och uttag från 62 års ålder. Kvalifikationskraven är sedan

den 1 juli 1972 desamma för svenska och utländska sjömän. Sjömanspensioneringen omfattar endast egenpension. Den finansieras genom redareavgifter och administreras av HPA.

En lösning av pensionsfrågan inom sjömanspensioneringens ram skulle fordra att sjömanspension för utländska sjömän görs livsvarig, medan för de svenska sjömännen sjömanspensionen avlöses av folkpension och ATP vid 67 års ålder. Därigenom skulle väsentliga olikheter uppstå mellan svenska och utländska sjömän. Jag behöver bara peka på de olikheter i fråga om kvalifikationsreglerna som skulle bli följden samt olikheterna i förmånssystemet, t. ex. att sjömanspensioneringen omfattar endast egenpension men inte efterlevandepension.

Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört i fråga om likabehandling av svenska och utländska arbetstagare finns det starka principiella motiv för att införa rätt till ATP-pension för utländska sjömän på svenska fartyg. Genom att för de sjömän det här är fråga om slopa bosättningskravet för rätt till tilläggspension knyter man också an till internationellt gängse lösningar av dessa frågor. Som framgått av vad jag redan anfört innebär detta inte någon ändring av principerna för rätt till tilläggspension. Det innebär endast att ett formellt hinder — bosättningskravet — för sådan rätt undanröjs för en kategori arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden som till följd av sina särskilda förhållanden inte har möjlighet att uppfylla detta villkor. Att man bortser från bosättningskriteriet ter sig också naturligt med hänsyn till sjömansyrkets speciella karaktär. Jag förordar därför att frågan om pension till utländska sjömän löses inom ramen för ATP på det sätt som föreslagits i promemorian.

2. Kvalifikationsregler m. m.

Vad gäller kvalifikationsvillkoren för rätt till ATP har i promemorian föreslagits att de allmänna reglerna även skall gälla de utländska sjömän som det här är fråga om. Detta innebär i fråga om ålderspension ett krav på att pensionspoäng skall ha tillgodoräknats för tre år för att rätt till tilläggspension skall inträda. För försäkrad som är sjukpenningklassplacerad i lägst den sjukpenningklass som svarar mot det vid årets ingång gällande basbeloppet kan med antagandepoängberäkning förtidspension utgå efter endast ett poängår. Denna regel får betydelse även för möjligheterna till familjepension. Eftersom de sjömän varom fråga är inte omfattas av sjukförsäkringen kan denna regel inte bli tillämplig på dem. Detta innebär en kvalifikationstid på tre år även för förtidspension och familjepension för de utländska sjömännen.

Vid remissbehandlingen har framförts att kvalifikationstiderna för de utländska sjömännen bör vara längre än de gängse. Detta motiveras med att endast sjömän som tjänstgjort verkligt lång tid i den svenska handelsflottan bör berättigas till svensk tilläggspension. Vidare har påpekats att kvalifikationstiden inom sjömanspensioneringen är väsentligt längre än inom ATP-systemet.

Jag vill erinra om att sjömansyrket kännetecknas av att de anställda ofta byter arbetsgivare. Rörligheten är som redan antytts inte begränsad nationellt på samma sätt som inom andra yrken. Detta medför att om kvalifikationstiderna för rätt till pension inom de olika ländernas pensionssystem är långa, den enskilde sjömannen får svårigheter att över huvud taget tjäna in pensionsrätt någonstans. Att för utländska sjömän stadga en längre kvalifikationstid än den som eljest gäller inom tilläggs-pensioneringen skulle strida mot syftet att tillgodose sjömannens behov av pensionsskydd och dessutom innebära en mot utländska medborgare diskriminerande regel.

Man kan också förutse att en regel om längre kvalifikationstid skulle leda till framställningar om mildare bestämmelser konventionsvägen.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört förordar jag således att några särregler i fråga om kvalifikationstid för de utländska sjömännen inte införs.

Tilläggs-pensioneringen omfattar ålderspension, förtidspension, sjukbidrag och familjepension i form av änkepension och barnpension. Otvivelaktigt skulle de administrativa svårigheter som den föreslagna utökningen av tilläggs-pensioneringen medför minskas om vissa av förmånsformerna undantogs. En sådan försvagning av pensionsskyddet kan emellertid av sociala skäl inte godtas. Dessutom skulle ett undantag stå i strid med såväl utvecklingen mot likställdhet inom ATP-systemet mellan svenska och utländska medborgare i Sverige under senare år som med de principer, som gör sig gällande internationellt.

Jag vill också erinra om att administrativa problem föreligger i fråga om pensioneringen av utländska medborgare redan med nuvarande lagstiftning. Särskilda svårigheter kan uppkomma när det gäller utländska sjömän. Sådana svårigheter torde dock röra ett begränsat antal fall och därför kunna bemästras. Som jag tidigare nämnt avses kortare anställningstid än tre år inte kvalificera för tilläggs-pension.

I sammanhanget bör också erinras om bestämmelsen i 15 kap. 3 § AFL enligt vilken, om den berättigade är bosatt utomlands, tilläggs-pension med hans samtycke kan bytas ut mot ett engångsbelopp. Genom sådant utbyte kan man förenkla administrationen när det gäller mindre pensionsbelopp.

Som framgår av vad jag tidigare anfört förordar jag alltså att utländska sjömän ges möjlighet att tjäna in samtliga former av pension inom tilläggs-pensioneringen.

De synpunkter som förts fram i promemorian rörande avgränsningen av den personkrets som skall ges möjlighet att kvalificera sig för tilläggs-pension innebär att någon inskränkning till sjömän som är anställda ombord på fartyg av viss storlek eller med visst användningsområde inte bör ske.

Rätt till tilläggs-pension föreslås tillkomma endast sjöman som är anställd för sedvanligt fartygsarbete. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Något villkor att inkomsten beskattas här i riket ställs inte upp i

promemorian. Ett sådant villkor gäller visserligen enligt den nordiska trygghetskonventionen för nordiska sjömän som är anställda på svenska handelsfartyg. Denna avgränsning – som inte enbart avser sjömän – har valts därför att det ansetts att tillfälligt arbete i annat nordiskt land i regel inte bör ge rätt till tilläggspension i det andra landet. Ett annat skäl är att konstruktionen av flera nordiska tilläggspensionssystem är sådan att den pensionsgrundande inkomsten i princip beräknas på grundval av den till beskattning uppgivna förvärvsinkomsten. En sådan till beskattningen knuten avgränsning är enligt promemorian inte lämplig när det gäller de sjömän varom nu är fråga. Vissa av dem – antalet har beräknats till 300–400 – beskattas inte här i riket. Detta beror på att de visat att de är skattskyldiga i annat land för inkomsten ombord. Den omständigheten att de erlägger skatt till annat land medför dock regelmässigt inte att de blir tillförsäkrade pensionsrätt där. Behovet av pensionsskydd kvarstår således och bör som framhålls i promemorian tillgodoses även i dessa fall.

Jag ansluter mig även i detta avseende till promemorians förslag. Detta innebär emellertid att den rätt till tilläggspension för utländska sjömän som här föreslås införd blir vidare än vad som f. n. gäller för sjömän från de nordiska länderna. För dem gäller som tidigare nämnts inskränkningar i två avseenden. De skall nämligen dels vara bosatta inom Norden, dels beskattas här i riket för inkomsten ombord.

En ändring av den nordiska konventionen som innebär att konventionen inte skall tillämpas i de fall då rätt till svensk tilläggspension skulle följa direkt av den svenska lagstiftningen synes därför naturlig vid bifall till vad jag här förordat. Denna fråga kan tas upp vid de överläggningar mellan berörda länder som regelbundet förekommer.

Ett särskilt problem i detta sammanhang utgör vissa s. k. entreprenöranställda. Jag syftar här på personal som inte är anställd av redaren utan av utländsk entreprenör som driver t. ex. restaurangrörelse ombord. Som jag tidigare nämnt avses endast sjömän som är anställda i redarens tjänst omfattade av den utvidgade rätten till tilläggspension. I den proposition (1973:40) med förslag till ny sjömanslag som nyligen förelagts riksdagen likställs ombordanställda med entreprenör som arbetsgivare med av redaren anställda sjömän. Det är självfallet angeläget att även dessa ombordanställdas pensionsfråga prövas. Den måste emellertid ses i sammanhang med beskattningsfrågorna för dessa sjömän och med frågan om ansvaret för arbetsgivaravgift till tilläggspensioneringen. F. n. pågår överväganden inom finansdepartementet och socialdepartementet rörande dessa frågor. Dessa överväganden bör avvaktas innan frågan om rätt till tilläggspension för dessa entreprenöranställda tas upp.

3. Administrationen

Pensionsgrundande inkomst bestäms för den som är mantalsskriven eller bosatt i Sverige enligt nuvarande regler av den lokala skattemyndigheten för mantalsskrivnings- eller bosättningsorten. För svenska sjömän

som är inskrivna i sjömansregistret men inte är mantalsskrivna i Sverige bestäms den pensionsgrundande inkomsten av den lokala skattemyndigheten i Stockholm. Detsamma gäller för nordiska sjömän som är bosatta i annat nordiskt land än Sverige.

I fråga om underlaget för bestämmande av pensionsgrundande inkomst gäller följande. För sjömän som är skyldiga att betala sjömansskatt bestäms den pensionsgrundande inkomsten på grundval av redarens redovisning av utbetald lön och innehållen sjömansskatt. Detta gäller sjömän som är anställda på fartyg med en storlek av minst 100 bruttoregisterton och som går i utrikes fart eller annan inrikes fart än inre fart. För övriga sjömän, som alltså inte betalar sjömansskatt utan är skattskyldiga enligt vanliga regler, är redaren skyldig att lämna kontrolluppgift enligt bestämmelser i taxeringsförordningen. Denna kontrolluppgift ligger då till grund för bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

De sjömän som nu kan tjäna in rätt till tilläggspension, dvs. svenska och övriga nordiska sjömän – de senare under förutsättning att de är bosatta i Norden och beskattas här i riket – har svenskt personnummer som begagnas för identifiering av sjömannen och registrering av den pensionsgrundande inkomsten. En utvidgning av tilläggspensioneringen enligt vad jag här förordat förutsätter ett motsvarande system för identifiering av den nytillkommande gruppen utländska sjömän.

Utredningen om mönstring av sjömän (K 1970:44) arbetar med bl. a. frågan om registrering av utländska sjömän. Utredningen har tänkt sig att varje sådan sjöman, som saknar svenskt personnummer och som påmönstrar svenskt handelsfartyg på minst 20 bruttoregisterton, skall tilldelas ett identitetsnummer byggt på sjömannens födelsedata. Detta gäller oavsett fartygets användningsområde. Sjömannen kommer att skriftligen underrättas om sitt identitetsnummer. Avsikten är att numret i fortsättningen skall följa honom under alla anställningar ombord på svenskt handelsfartyg.

Den slutliga utformningen av systemet för registrering av utländska sjömän övervägs f. n. inom utredningen. De huvudsakliga principerna är emellertid fastlagda. Förutom det jämförelsevis enkla förfarande vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten som systemet skulle medföra, torde det komma att ge åtskilliga andra administrativa vinster.

Utredningen räknar med att en registrering av utländska sjömän enligt det tänkta systemet skulle kunna införas från den 1 januari 1975. Emellertid har man från utredningens sida ansett det möjligt att dessförinnan genomföra en provisorisk ordning inom ramen för nuvarande sjömansregister. I enlighet med detta kommer chefen för kommunikationsdepartementet i annat sammanhang att förorda att Kungl. Maj:t beslutar att utländsk sjöman som saknar svenskt personnummer fr. o. m. den 1 juli 1973 skall vara registrerad i en särskild förteckning över utländska sjömän i sjömansregistret och tilldelas ett identitetsnummer. Härigenom kommer en förteckning över här avsedda utländska sjömän att finnas den 1 januari 1974, då enligt vad jag i fortsättningen kommer

att förorda den föreslagna utvidgningen av rätten till tilläggpension avses träda i kraft.

I löneredovisningarna beträffande de sjömän som omfattas av sjömansskatteförordningen skall redarna ange sjömannens identitetsnummer. Dessa löneredovisningar — som enligt gällande bestämmelser skall avges oavsett om sjömannen är skattskyldig eller inte — inges till sjömansskattekontoret, varefter de ADB-behandlas. De uppgifter som behövs för att bestämma den pensionsgrundande inkomsten kan därefter lämnas direkt till lokal skattemyndighet från riksskatteverket.

För sjömän som inte omfattas av sjömansskatteförordningen skall som förut nämnts redaren lämna kontrolluppgift om sjömannen är skattskyldig här i riket. Om sjömannen inte är skattskyldig i Sverige skall redaren avge särskild arbetsgivaruppgift som avses i 3 § förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring. Även i kontrolluppgift och särskild arbetsgivaruppgift, som båda ges in direkt till den lokala skattemyndighet som skall bestämma den pensionsgrundande inkomsten, skall sjömannens identitetsnummer anges.

Sedan lokal skattemyndighet bestämt den pensionsgrundande inkomsten för sjömannen lämnas meddelande härom till den försäkringskassa som skall registrera pensionspoängen. Även i sådant meddelande skall identitetsnumret anges. Genom att identitetsnumren bygger på sjömannens födelsedata kan registreringen integreras i det nuvarande ADB-systemet för registrering av pensionspoäng efter personnummer.

Ett godtagbart system för registrering av utländska sjömän utgör en förutsättning för den föreslagna utvidgningen av rätten till tilläggpension. Oavsett hur systemet utformas ligger det i sakens natur att risker för felaktig registrering av pensionsgrundande inkomst och andra administrativa problem i vissa fall inte kan helt förebyggas. Jag finner emellertid inte anledning anta annat än att det registreringssystem som avses infört från den 1 juli 1973 kommer att fungera tillfredsställande. Närmare erfarenheter av detta system får enligt min mening avvaktas innan särskilda åtgärder i registreringsfrågan övervägs. Det bör ankomma på Kungl. Maj:ts eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, annan myndighet att vid behov utfärda närmare föreskrifter rörande administration och kontroll av den utvidgade rätten till tilläggpension.

Jag förordar att registreringen av pensionsgrundande inkomst för de utländska sjömännen anknys till det system för registrering av sjömän som chefen för kommunikationsdepartementet kommer att föreslå.

Jag ansluter mig vidare till de i promemorian framförda förslagen att den pensionsgrundande inkomsten skall bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg för alla sjömän som är anställda på svenska handelsfartyg utan att vara mantalsskrivna eller bosatta i riket och att pensionspoäng för dessa sjömän skall registreras hos försäkringskassan i Göteborg. Motivet för dessa förslag är att det behövs ett nära samarbete mellan sjömansregistret och sjömansskattekontoret, båda belägna i Göte-

borg, och den lokala skattemyndighet och försäkringskassa som skall bestämma resp. registrera den pensionsgrundande inkomsten.

Till vissa frågor av administrativ art i samband med bestämmandet av pensionsgrundande inkomst återkommer jag i specialmotiveringen.

4. Avgifts- och kostnadsfrågor samt ikraftträdande

Jag förordar att de nya bestämmelserna, som måste gälla från ett kalenderårsskifte, träder i kraft den 1 januari 1974. Detta innebär att pensionsgrundande inkomst första gången kommer att beräknas på 1974 års inkomster.

Redare erlägger avgift till tilläggspensioneringen — och sjukförsäkringen -- enligt särskilda bestämmelser som tagits in i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.

Avgiften utgår med en på visst sätt bestämd andel av den avgift som enligt 19 kap. 4 och 5 §§ AFL skall utgå till sjukförsäkringen resp. tilläggspensioneringen. Nämda andel svarar mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal under de tre år, som närmast föregått det år då procentsatserna fastställs. Procentsatsen för år 1973 är enligt kungörelse (SFS 1972:709) bestämd till 6,69 för tilläggspensioneringen. Den eljest för år 1973 gällande avgiften för arbetsgivare till tilläggspensioneringen är 10,5 %.

När de särskilda bestämmelserna för redare i detta avseende infördes var bakgrunden att, om full pensionsavgift uttogs för samtliga anställda på fartygen, redarna skulle åsamkas betydande kostnader som endast delvis skulle motsvaras av pensionsrätt för svenskt sjöfolk. Vid en begränsning av avgiftsskyldigheten var det å andra sidan angeläget att motverka att det ur avgiftssynpunkt blev fördelaktigare för redarna att anställa utländska sjömän än svenska. Därför anknöts avgiftsplikten inte till sjömannens nationalitet i det enskilda fallet utan metoden med en generell nedsättning av avgiften valdes.

Då regeln tillkom kunde — till följd av det krav på mantalsskrivning som gällde för utländsk medborgare — som regel endast svenska sjömän tjäna in rätt till tilläggspension. Sedan dess har som tidigare nämnts genom ändringar i den nordiska trygghetskonventionen sjömän från de övriga nordiska länderna fått rätt till tilläggspension. Fortfarande bestäms dock redaravgiften efter andelen svenska sjömän i den totala bemaningen. F. n. måste därför enligt vad som framhålls i promemorian avgiften anses vara för låg. Med den föreslagna utvidgningen av tilläggspensioneringen till att i princip omfatta alla sjömän på svenska fartyg saknas enligt promemorian anledning att behålla en lägre procentsats för redare än för andra arbetsgivare såvitt avser tilläggspensioneringen. Särregeln för redarna i fråga om avgiften till sjukförsäkringen berörs däremot inte av promemorians förslag.

Höjningen av redarnas ATP-avgifter till samma nivå som för övriga arbetsgivare bör enligt promemorian ske successivt under en övergångstid.

Mot en omedelbar höjning till fullt avgiftsuttag åberopas särskilt det förhållandet att förmåner till de utländska sjömännen på grund av kvalifikationsreglerna kan börja utgå tidigast tre år efter det den föreslagna lagstiftningen trätt i kraft. Med anknytning till detta föreslås i promemorian att höjningen av avgiften sker etappvis och att anpassning till den allmänna avgiftsnivån sker med en övergångstid av tre år. Vid det föreslagna ikraftträdandet av pensionsbestämmelserna den 1 januari 1974 skulle alltså redarna först år 1977 få betala full ATP-avgift.

Mot det i promemorian framlagda förslaget om att ta ut full ATP-avgift från redare har flera remissinstanser, däribland Sveriges redareförening, anfört invändningar. Som tidigare antytts motiveras detta huvudsakligen med att endast en mindre del av de utländska sjömännen är anställda så lång tid inom den svenska handelsflottan att de förvärvar rätt till tilläggspension. LO och Svenska sjöfolksförbundet har hemställt om en närmare prövning av avgiftsfrågan.

Tilläggspension på grund av inkomst av anställning finansieras helt genom arbetsgivaravgifter. Med anledning av vad Sveriges redareförening anfört angående sambandet mellan avgifter och kostnader för den utvidgade rätten till tilläggspension vill jag framhålla att en av grundprinciperna för ATP är att tilläggspensioneringen är av kollektiv natur. Att differentiera avgiften till ATP på grundval av att pensionskostnaderna inom någon grupp är högre eller lägre än normalt är inte en framkomlig väg. Jag anser det därför inte möjligt att göra något undantag från de vanliga avgiftsreglerna när utländska sjömän ombord på svenska fartyg blir berättigade till ATP på samma villkor som andra försäkrade.

Det är vidare att märka att den pågående tekniska utvecklingen ställer allt högre krav på utbildning och erfarenhet hos sjömannen. I stor utsträckning måste fartygen i framtiden bemannas med specialutbildad arbetskraft. Vissa typer av laster, t. ex. olja, gas och kemikalier, ställer mycket höga fordringar på personalen från säkerhetssynpunkt. Man kan också räkna med att sjöfolket kommer att bindas fastare till rederiet genom s. k. rederianställning, en anställningsform som snabbt vinner utbredning. Dessa omständigheter i förening med förbättrade sociala förmåner i olika avseenden torde medverka till att sjömannen i framtiden stannar längre tid inom yrket än vad f. n. är fallet. Även dessa skäl talar alltså mot en differentiering av avgifterna.

Eftersom det till följd av de allmänna kvalifikationsreglerna dröjer avsevärd tid innan kostnader för de utländska sjömännens pensionering belastar tilläggspensioneringen anser jag det dock motiverat att övergångstiden för anpassningen av avgiftsnivån görs längre än de tre år som föreslagits i promemorian. Därigenom kan de vid remissbehandlingen framförda synpunkterna i avgiftsfrågan i viss mån tillmötesgå. Jag förordar att övergången till den allmänna avgiftsnivån för arbetsgivaravgiften till tilläggspensioneringen sker i sådan takt att redarna först från det åttonde året efter reformens ikraftträdande, alltså år 1981, får betala avgift enligt vanliga regler. Detta innebär att den årliga höjningen begränsas till omkring en halv procentenhet.

Redarnas avgifter till tilläggspensioneringen bör alltså efter en övergångstid bestämmas på samma sätt som för övriga arbetsgivare, dvs. med tillämpning av 19 kap. 1 och 5 §§ AFL. I samband med att de allmänna bestämmelserna om arbetsgivaravgift till tilläggspensioneringen i AFL görs tillämpliga på redare bör också bestämmelserna om redares arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen arbetas in i denna lag.

Samtidigt bör vissa följdändringar göras i andra författningar om arbetsgivaravgifter. Jag återkommer till detta i specialmotiveringen.

5. Övergångsanordningar

Svenska sjöfolksförbundet har i sitt remissyttrande pekat på att det i dag finns ett antal icke-nordiska sjömän som efter lång tid i den svenska handelsflottan uppbär eller inom kort kommer att erhålla sjömanspension. Sådan pension upphör som tidigare nämnts när sjömannen fyller 67 år och torde i åsyftade fall inte avlösas av pension från hemlandet eller annat land efter denna ålder. Förbundet anser det därför vara nödvändigt att dessa sjömän på något sätt tillförsäkras svensk pension även efter fyllda 67 år, antingen så att de får räkna retroaktiv kvalifikationstid för tilläggspension eller så att de får fortsätta att uppbära sjömanspension.

Jag finner det angeläget att denna fråga, som berör ett jämförelsevis litet antal sjömän, löses. Någon retroaktivitet kan emellertid inte förekomma när det gäller kvalifikation för tilläggspension. I samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag därför funnit att frågan bör lösas inom sjömanspensioneringens ram. På detta sätt skulle det vara möjligt att snabbt tillgodose behovet av pensionsstöd för vissa utländska sjömän i avvaktan på att utbyggnaden av tilläggspensioneringen får effekt. Frågan om den närmare utformningen av en sådan övergångsanordning kommer att tas upp till övervägande av chefen för kommunikationsdepartementet.

6. Vissa andra frågor

Innevarande års riksdag har genom proposition (1973:40) förelagts förslag till ny sjömanslag. Denna proposition liksom propositionen (1973:45) om allmän tandvårdsförsäkring föranleder vissa ändringar i 2 kap. 7 och 9 §§ AFL. För riksdagen har också nyligen lagts fram en proposition (1973:46) angående utformningen av beskattad sjukpenning. Därvid har angivits (s. 127) att vissa förslag om ändringar av författningar om arbetsgivaravgifter som föranleds av den ändrade utformningen av sjukpenningförsäkringen skulle anmälas i ett senare sammanhang. Jag önskar ta upp dessa frågor i samband med förevarande förslag, som även det berör dessa författningar.

Nu angivna frågor går jag närmare in på i specialmotiveringen.

7. Upprättade författningsförslag

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering,
5. lag om ändring i förordningen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift,
6. förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,
7. lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift,
8. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift.

8. Specialmotivering

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

1 kap.

3 §

I enlighet med vad tidigare anförts har i ett nytt andra stycke såsom grund för anslutning till försäkringen för tilläggspension tagits upp anställning på svenskt handelsfartyg.

Som villkor för att sjöman skall kunna bli berättigad till tilläggspension enligt de nya reglerna gäller att han är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg. Någon begränsning i fråga om fartygets storlek eller användning på sätt stadgas i förordningen (1958:295) om sjömansskatt har -- av skäl som berörts i den allmänna motiveringen -- inte uppställts. Däremot undantas sådana arbetstagare som inte är anställda för sedvanligt fartygsarbete. De nya bestämmelserna omfattar icke svensk sjöman. Skulle svensk sjöman som är anställd ombord på svenskt handelsfartyg vara bosatt i utlandet är han utan hinder av detta försäkrad för tilläggspension på grund av anställningsinkomsten till följd av bestämmelserna i första stycket.

Med svenskt handelsfartyg jämföras fartyg, som av svensk redare förhyrs på s. k. bareboat-basis, vilket innebär att fartyget förhyrs obemannat varefter det ankommer på den förhyrande redaren att bemanna fartyget. Däremot ger anställning ombord på svenskt handelsfartyg som hyrts ut till utländsk redare inte rätt till tilläggspension. Motsvarande gäller enligt sjömansskatteförordningen.

Även lön under s. k. väntetid blir pensionsgrundande. Om sjöman avmönstrat från tjänst ombord på visst fartyg för att tillträda tjänst ombord på annat fartyg tillhörigt samme redare skall enligt sjömansskatteförordningen ersättning som utgår under väntetiden anses som utbetald

i tjänsten ombord på det förra fartyget. Detta innebär att sådan ersättning inkluderas i den löneredovisning från redaren som ligger till grund för bestämmande av pensionsgrundande inkomst. Även semesterlön och semesterersättning inkluderas i redarens löneredovisning och blir alltså pensionsgrundande.

2 kap.

7 §

Ändringen i sista stycket föranleds dels av den i propositionen (1973:45) om allmän tandvårdsförsäkring föreslagna ändrade dispositionen av 2 kap. 3 §, dels av förslaget i proposition (1973:40) om ny sjömanslag att även ombordanställd som har annan arbetsgivare än redaren skall omfattas av sjömanslagens bestämmelser. Vidare har viss justering skett på grund av att sjömanslagen även kan bli tillämplig på utländskt fartyg. Den föreslagna lydelsen innebär att omfattningen av ersättningsrätten anknyts till arbetsgivares förpliktelse enligt sjömanslagen att bereda sjöman fri sjukvård. En förutsättning för att arbetsgivaren skall få gottgörelse är liksom f. n. att sjömannen omfattas av sjukförsäkringen. Vilka utgifter som är ersättningsgilla framgår av hänvisningen i bestämmelsen till föregående paragrafer i kapitlet.

9 §

Ändringen i andra stycket har företagits i anledning av propositionen (1973:40) om ny sjömanslag. Angående innebörden av ändringen hänvisas till vad som anförts under 7 §.

11 kap.

1 §

För den som är berättigad till tilläggspension på grund av anställning på svenskt handelsfartyg skall i princip gälla samma bestämmelser som för övriga för tilläggspension försäkrade. Detta innebär bl. a. att pensionsgrundande inkomst skall beräknas årligen. I andra stycket har därför tagits in en hänvisning till det nya andra stycket i 1 kap. 3 §.

19 kap.

1 §

I gällande lydelse hänvisas i sjätte stycket beträffande redares avgift för lön till vissa sjömän till vad därom särskilt stadgats. Sådana särskilda stadganden har givits i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring. Förordningen avser avgift till såväl sjukförsäkringen som tilläggspensioneringen.

Redarna skall enligt förslaget i fortsättningen erlägga samma avgift till tilläggspensioneringen som andra arbetsgivare, alltså enligt 19 kap. 1 och 5 §§ (se dock övergångsbestämmelserna). De bestämmelser i förordningen som avser avgift till sjukförsäkringen har överförts till 19 kap. 4 § som ett nytt andra stycke. Förordningen blir således för framtiden överflödig. Detta medför att sjätte stycket i 19 kap. 1 § föreslås upphävt.

I fjärde stycket sista punkten stadgas att vid bestämmande av avgift till tilläggspensioneringen skall bortses från bl. a. arbete utom riket om arbetstagaren inte är svensk medborgare och inte heller bosatt i riket. Undantaget har sin motsvarighet på förmånssidan. I de fall som undantaget avser tjänar arbetstagaren nämligen inte in någon rätt till tilläggspension. Ombordanställdt arbete på fartyg under svensk flagg betraktas emellertid enligt vad riksförsäkringsverket påpekat under remissbehandlingen i praxis som arbete inom riket. Någon ändring av fjärde stycket behövs därför inte.

En konsekvens av att avgiften för tilläggspensioneringen för redare skall bestämmas enligt 19 kap. 1 och 5 §§ blir att vid bestämmande av avgiften skall bortses från arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till 500 kr. Sådant undantag har tidigare inte gällt för redare, vare sig för avgiften till tilläggspensioneringen eller för avgiften till sjukförsäkringen. Med hänsyn till att det från administrativa synpunkter — såväl på uppbördsmyndigheternas som på arbetsgivarnas sida — torde vara ett önskemål att avgiftsunderlaget för utgående arbetsgivaravgifter bestäms efter så enhetliga grunder som möjligt har motsvarighet till denna särbestämmelse enligt förslaget inte intagits i 19 kap. 1 § AFL. 500-kronorsgränsen avses således gälla även här. Också för övergångstiden bör denna gräns gälla.

4 §

Som nämnts under 1 § föreslås att förordningen (1959:555) om redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring skall upphävas och att nuvarande regler i förordningen om redarnas avgifter till sjukförsäkringen skall tas in i 4 §. Detta innebär att de allmänna bestämmelserna om sådan avgift i 19 kap. 1 § blir tillämpliga även beträffande avgiften till sjukförsäkringen. Bestämmelserna om en särskild procentsats för redare i fråga om avgift till sjukförsäkringen har tagits in i ett nytt andra stycke i förevarande paragraf. Som en följd av det förslag om ändringar i principerna för sjukförsäkringens finansiering som i annat sammanhang lagts fram (prop. 1973:46) har motsvarighet till de nuvarande bestämmelserna i 5 § förordningen om fördelningen av influtna avgifter till finansieringen av sjukvårdsförsäkringen och sjukpenningförsäkringen inte tagits in i paragrafen.

Den s. k. 500-kronorsregeln blir till följd av de föreslagna ändringarna tillämplig även när det gäller underlaget för redares avgifter till sjukförsäkringen.

Övergångsbestämmelserna

Som berörts i den allmänna motiveringen (s. 26) bör redareavgiften till tilläggspensioneringen anpassas till den vanliga avgiftsnivån i sådan takt att redarna först från det åttonde året efter lagändringens ikraftträdande, alltså år 1981, får betala avgift enligt vanliga regler.

Lagtekniskt bör detta ske så att för åren 1974-1980 den metod för avgiftsberäkningen som angivits i 2 § förordningen angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring i princip tillämpas även i fråga om den procentsats, varmed avgiften till tilläggspensioneringen skall utgå. För att uppnå en successiv anpassning till det vanliga avgiftsuttaget skall dock det med bestämmelsen åsyftade medelantalet svenska sjömän ökas med en åttondel av motsvarande antal utländska sjömän för varje år under övergångstiden. Detta innebär att nämnda medelantal skall ökas med en åttondel av antalet utländska sjömän såvitt gäller avgiften för år 1974, med en fjärdedel för år 1975 osv. enligt vad som anges i bestämmelsen.

8.2 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring

1 §

Av skäl som berörts i den allmänna motiveringen bör den pensionsgrundande inkomsten för de sjömän som inte är mantalsskrivna eller bosatta i riket bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg. Bestämmelse härom har intagits i ett nytt andra stycke.

2 §

Som berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 3) finns inom den grupp utländska sjömän som föreslås få rätt till tilläggspension tre kategorier, nämligen 1. sjömän som omfattas av sjömansskatteförordningen, 2. sjömän som betalar skatt enligt vanliga bestämmelser och 3. sjömän som inte omfattas av sjömansskatteförordningen och som inte heller är skattskyldiga i Sverige enligt vanliga regler.

Vad gäller de sjömän som omfattas av sjömansskatteförordningen gäller att redarens löneredovisning omfattar även sådana sjömän som är befriade från att erlägga sjömansskatt. I inkomstlängden antecknas emellertid den beskattningsbara inkomsten endast för sådana sjömansskattepliktiga som avses i 7 § sjömansskatteförordningen, dvs. här i riket bosatta sjömän. I de fall då sådan anteckning inte sker skall emellertid förfarandet vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst vara likartat. Den registrering av utländska sjömän som här förutsätts bli införd medger nämligen att redarnas löneredovisningar för samtliga sjömän som omfattas av sjömansskatteförordningen kan ADB-behandlas varefter uppgift

om varje sjömans årsinkomst sänds till den lokala skattemyndigheten. Till grund för bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten kommer således att för samtliga sjömän i denna grupp ligga den redovisning som redare har att avge enligt 14 § sjömansskatteförordningen.

De sjömän som är skatteskyldiga enligt vanliga regler (grupp 2) kommer att omfattas av reglerna i 1 § första stycket och den pensionsgrundande inkomsten kommer att med redarens kontrolluppgift som grund bestämmas med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt enligt reglerna i förevarande paragraf. Någon författningsändring behövs inte för denna grupp.

Beträffande de sjömän som inte omfattas av sjömansskatteförordningen och inte heller är skattskyldiga i Sverige enligt vanliga regler (grupp 3) skall redarna till grund för fastställande av pensionsgrundande inkomst avge särskild uppgift enligt 3 §. Någon ändring erfordras inte i nämnda paragraf.

8 §

En svårighet av administrativ art uppkommer genom bestämmelserna om underrättelse om beslut i 8 och 9 §§ förordningen. Enligt 9 § andra stycket skall beslut om pensionsgrundande inkomst, som inte anges på debetsedel för slutlig skatt, delges den försäkrade om det inte är känt att denne inte kan anträffas. Uppenbarligen skulle denna delgivningsskyldighet vålla den lokala skattemyndigheten i Göteborg stora svårigheter om den skulle tillämpas på den grupp, varom här är fråga.

De beslut det här är frågan om kan som regel inte antas gå den försäkrade emot. Beslutet grundas nämligen enbart på de uppgifter som framgår av löneredovisningarna. Det praktiska behovet för sjömännen att få en underrättelse måste därför anses vara ringa. Det synes med hänsyn till de svårigheter som är förknippade med en obligatorisk underrättelseskyldighet lämpligast med en ordning som innebär att sjömannen i det särskilda fallet på förfrågan hos försäkringskassan får upplysning om den pensionsgrundande inkomst som beräknats för honom. En regel om att underrättelse får underlåtas i fall pensionsgrundande inkomsten inte angivits på debetsedel på slutlig skatt har därför intagits i tredje stycket.

Som förut angivits avses varje utländsk sjöman som påmönstrar svenskt handelsfartyg tilldelas ett registernummer. I samband med att han får skriftligt bevis om registernumret kan sjömannen lämpligen i samma form underrättas om de pensionsförmåner, som han enligt svensk lagstiftning åtnjuter. Därvid bör anges att han kan vända sig till försäkringskassan i Göteborg, om han önskar upplysning om den pensionsgrundande inkomst som fastställts för honom.

8.3 Övriga författningsförslag

Som framgår av specialmotiveringen till 19 kap. 1 och 4 §§ AFL bör den undantagsregel som gäller för sjömän vid beräkning av arbetsgivares

avgifter slopas. Regeln att lönebelopp som understigit 500 kr. inte föranleder avgift avses alltså över hela avgiftsområdet bli tillämplig även beträffande sjömän. I detta sammanhang föreslås – som nämnts i avsnitt 6 av den allmänna motiveringen – vidare vissa författningsändringar som föranleds av propositionen (1973:46) angående utformningen av beskattad sjukpenning m. m. och som berör författningar rörande arbetsgivaravgifter utanför den allmänna försäkringen. Innebörden av dessa ändringar är att i underlaget för arbetsgivaravgiften inte skall räknas in den del av arbetstagares lön som motsvaras av sjukpenning och föräldrapenning i de fall arbetsgivarinträde i sjukförsäkringsförmånerna gäller. Motivet för ändringarna är att ett avtal om sjuklön m. m. med villkor om arbetsgivarinträde inte skall leda till andra konsekvenser i avgiftshänseende för arbetsgivaren än en överenskommelse att denne skall utge enbart ersättning som kompletterar sjukförsäkringens förmåner.

Upphävandet av förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring föranleder en redaktionell ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift.

En redaktionell ändring har vidtagits i 2 § första stycket förordningen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift. Ändringen motiveras av att statistiken över yrkesskador numera inte i första hand upprättas för försäkringsändamål.

9. Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring,
3. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering,
5. lag om ändring i förordningen (1960:77) angående byggnadsforskningsavgift,
6. förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,
7. lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift,
8. lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Departementspromemoria
angående rätt till tilläggspension för utländska
sjömän vid anställning på svenska handelsfartyg

Stockholm september 1972

I. Inledning

Enligt gällande bestämmelser i lagen om allmän försäkring (AFL) är svenska medborgare och de som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket försäkrade för tilläggspension. Sjömän av svensk nationalitet anställda på svenska handelsfartyg förvärvar alltså på grund av inkomsten ombord, till följd av den regel som gäller för svenska medborgare, oavsett bosättningsort rätt till tilläggspension. (Genom den för svenska sjömän obligatoriska inskrivningen i sjömansregistret anses de dessutom bosatta i Sverige.) Även sjömän från de nordiska länderna förvärvar under anställning på svenska fartyg rätt till tilläggspension; detta till följd av särskild bestämmelse i den nordiska konventionen om social trygghet som medger förvärv av tilläggspension oberoende av vilket nordiskt land vederbörande är bosatt i. Andra utländska sjömän, anställda på svenska fartyg kan däremot på grund av det för utländska medborgare gällande bosättningskravet – som inte frångåtts i de konventioner Sverige ingått – inte förvärva rätt till tilläggspension.

Svenska sjöfolksförbundet behandlade vid sin åttonde ordinarie kongress den 24–29 augusti 1969 en motion med krav om bl. a. en ändring inom tilläggspensioneringen, som skulle göra det möjligt för även icke-nordiska medborgare att vid anställning på svenska fartyg förvärva rätt till tilläggspension.

Kongressen beslöt enhälligt godkänna motionen och i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 november 1970 anfördes bl. a.: Sjöfolksförbundet bedömer det som en stor social orättvisa, för att inte säga diskriminering mot andra länders medborgare som för längre tid har anställning i den svenska handelsflottan, att dessa icke under denna tid på samma sätt som annan utländsk medborgare som har anställning inom rikets gränser, beredes möjlighet att intjäna rätt till tilläggspension utan att härför behöva vara bosatt i landet. I dag finns det ett stort antal icke-nordiska medborgare som tjänstgjort i den svenska handelsflottan under större delen av sitt liv och ett ännu större antal som haft sådan anställning för längre tid än tio år. Vid uppnådd pensionsålder har dessa sällan möjlighet att erhålla pension från sitt hemland. Det kan därför inte anses stå i överensstämmelse med vårt lands goda rykte att en viss grupp arbetstagare icke skall tillförsäkras en berättigad trygghet på ålderns höst, efter att under många år ha tjänat vårt land. Förbundet anser att en icke-nordisk medborgare, som har anställning på svenskt fartyg och icke är bosatt i Sverige i princip skall vara jämställd med annan utländsk medborgare, som har anställning inom rikets gränser, i fråga om möjlighet att intjäna rätt till tilläggspension.

Svenska sjöfolksförbundets framställning har remitterats till riksförsäkringsverket och Sveriges redareförening. Båda remissinstanserna har tillstyrkt att den berörda frågan om rätt till tilläggspension för icke-nordiska medborgare anställda på svenska båtar utredes.

2. Statistiska uppgifter

Antalet anställda på svenska handelsfartyg i utrikes fart med en bruttodräktighet av minst 300 registerton har under perioden 1960–1971 minskat från omkring 22 500 till omkring 14 000.

Totala antalet anställda på svenska handelsfartyg med en bruttodräktighet av minst 300 bruttoregisterton och fördelningen mellan svenska och utländska medborgare per den 31 oktober under åren 1968–1971 framgår av följande uppställning.

	1968	1969	1970	1971
Antal fartyg	591	572	539	503
Total bemanning	17 160	15 917	15 415	13 892
Därav utlänningar				
antal	6 124	5 771	5 739	4 904
%	35,7	36,2	37,2	35,3
Nordiska medborgare				
antal	2 201	2 105	2 208	2 000
%	12,8	13,2	14,3	14,4
Andra				
antal	3 923	3 666	3 531	2 904
%	22,9	23,0	22,9	20,9

Sjömanspensionskommittén har i sitt betänkande "Sjömanspension" (SOU 1971:30) redovisat en undersökning rörande seglationsvanorna bland svenskt manskap under de senaste 30–40 åren. Däremot saknas uppgifter om seglationsvanorna bland de utländska sjömännen.

Av redovisningen rörande de svenska sjömännen framgår följande. Av dem som aldrig blir befäl påmönstrade omkring $\frac{2}{3}$ första gången före 20 års ålder och 85 å 90 % före 30 års ålder. De flesta slutade snart. Endast 15–20 % av dem var kvar efter fyllda 30 år och denna grupp decimerades sedan ytterligare. Redan 5 år senare hade $\frac{1}{3}$ fallit bort och efter ytterligare 5 år, dvs. vid 40 års ålder, $\frac{1}{3}$ till. Efter 50 års ålder var gissningsvis endast omkring 2 % kvar i yrket av dem som började före 30 år. Därtill kommer de relativt få, 10 å 15 % av samtliga, som inte började till sjöss förrän efter fyllda 30 år. Inte heller de stannade i regel någon längre tid i yrket. En del påmönstrade först efter fyllda 40 eller t. o. m. 50 år, många av dem förmodligen som ekonomipersonal. Redovisningen ger vid handen att sjömansyrket är ett utpräglat genomgångsyрке och i synnerhet sysselsätter mycket ung arbetskraft. Även kvinnliga ombordanställda stannar som regel endast en kortare tid till sjöss.

Beträffande seglationsvanorna bland de utländska sjömännen inom handelsflottan uttalar sjömanspensionskommittén endast att det erfarenhetsmässigt kan antagas att omsättningen bland dem är minst lika stor som inom den svenska delen av bemanningen. Sakerligen dominerar –

enligt kommittén -- korttidsseglarna också bland dem, även om det också finns utlänningar som kan betraktas som långtidsseglare i svensk tjänst.

3. Huvuddragen i gällande bestämmelser om allmän tilläggspension

Inom den allmänna försäkringen utgår folkpension och tilläggspension. Båda lagen av pension utgår i form av ålderspension, förtidspension och familjepension (änkepension och barnpension). Dessutom förekommer inom folkpensioneringen vissa tilläggsförmåner.

Försäkringen för tilläggspension avser att bereda ålderspension, förtidspension och familjepension utöver folkpensionen. Rätten till tilläggspension grundas på inkomsten av det förvärvsarbete, som den försäkrade utför under sin aktiva tid, och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst.

Rätt till tilläggspension tillkommer i princip alla som är försäkrade enligt lagen om allmän försäkring dvs. svenska medborgare och de, som utan att vara svenska medborgare, är bosatta i riket. Tilläggspensionen är "exportabel", dvs. om den som intjänat rätt till pension lämnar riket, erhåller han ändå pension då pensionsfall inträffar.

Den inkomst, som blir pensionsgrundande inom tilläggspensioneringen, är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete under åren fr. o. m. det då han fyller 16 år t. o. m. det då han fyller 65 år. Förvärvsarbetsinkomsterna indelas i inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete.

Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, nämligen det vid årets ingång gällande basbeloppet, vilket avräknas i första hand mot inkomst av anställning. Maximigränsen för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten utgör sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställs för en försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Pensionspoängen utgör den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet vid årets ingång. Omräkningen av pensionsgrundande inkomst i pensionspoäng ingår i systemet för värdesäkring av pensionerna.

Ålderspension utgår under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst tre år eller, om den försäkrade är född år 1896, två år och utbetalas fr. o. m. den månad under vilken den försäkrade fyller 67 år med möjlighet till förtida och uppskjutet pensionsuttag.

Den ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 % av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pensionen skall utges, och medeltalet av den pensionspoäng som tillgodoräknats den

försäkrade. Om pensionspoäng tillgodoräknas för mer än 15 år, tas medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (femtonårsregeln). Har pensionspoäng tillgodoräknats för mindre än 30 år, minskas pensionen med 1/30 för varje år, som antalet poängår understiger 30 (trettioårsregeln). I pensioneringens inledningsskede har 30-årsregeln ersatts med en 20-årsregel för dem som är födda åren 1896--1914. För dem som är födda under något av åren 1915--1923 fordras i stället för 30 år 21 år för dem som är födda 1915, 22 år för dem som är födda 1916 osv.

Förtidspension utgår till försäkrad för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, såvida hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Förtidspension kan även under vissa förutsättningar utgå till äldre försäkrad som är varaktigt arbetslös. Dessa förutsättningar är bl. a. att vederbörande antingen uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller omställningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen under jämförlig tid. Kan nedsättning av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antagas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till tilläggspension i form av sjukbidrag. Sjukbidraget är begränsat till viss tid men i övrigt gäller vad som är stadgat om förtidspension även sjukbidrag.

Förtidspensionens storlek graderas efter nedsättningen av förmågan eller möjligheten att bereda sig inkomst av förvärvsarbete. Om intet eller endast ringa del därav återstår, utgår hel förtidspension. Är nedsättningen mindre men likväl avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall utgår halv förtidspension.

För rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen krävs att den försäkrade kan tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, då pensionsfallet inträffat. Pensionsfallet anses ha inträffat vid den tidpunkt, då arbetsförmågan blivit nedsatt med minst hälften och nedsättningen tillika kan betraktas som varaktig eller väntas bli bestående avsevärd tid.

Storleken av hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension, som den försäkrade skulle bli berättigad till, om han började åtnjuta sådan pension fr. o. m. den månad då han fyller 67 år. För att uppnå detta antages att den försäkrade även för varje år, fr. o. m. det år då pensionsfallet inträffar t. o. m. det då han uppnår 65 års ålder, tillgodoräknas pensionspoäng, svarande mot den medelpoäng som han förvärvat under tiden före pensionsfallet (antagandepoäng). För att antagandepoäng skall få medräknas fordras dock, att den försäkrade antingen vid tidpunkten för pensionsfallet varit eller bort vara placerad lägst i den sjukpenningklass, som svarar mot en årsinkomst av förvärvsarbete lika med det vid årets ingång gällande basbeloppet, eller i annat fall äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet.

Om förutsättningar inte föreligger för att den försäkrade skall kunna få

förtidspension med tillgodoräknande av antagandepoäng, fordras för rätt till förtidspension, att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år före det år, under vilket pensionsfallet inträffade. Förtidspensionen beräknas då, på grundval av föreliggande faktiska pensionspoäng och poängår, enligt samma metod som ålderspension, vilken utgår fr. o. m. den månad då 67 års ålder uppnås.

En försäkrads änka och barn har rätt till *familjepension* efter honom, under förutsättning att han vid sin död var berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggs pensioneringen eller skulle ha varit berättigad till förtidspension, om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som krävs för rätt till sådan pension. Efter kvinnlig försäkrad utgår endast barnpension.

Änkepension utgår till änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag, då den försäkrade fyllde 60 år. Efterlämnar den försäkrade barn som också är barn till änkan, är änkan oavsett om barnet är minderårigt eller uppnått vuxen ålder berättigad till änkepension även om nyssnämnda förutsättningar inte är uppfyllda.

För rätt till änkepension från tilläggs pensioneringen krävs att legalt äktenskap förelegat. Änkepensionsrätten upphör om änkan gifter om sig. Upplöses det nya äktenskapet innan det bestått i fem år, skall änkepensionen ånyo börja utgå. Finns inte något pensionsberättigat barn, är änkepensionen 40 % av den försäkrades egenpension. Efterlämnar den försäkrade pensionsberättigat barn, är änkepensionen 35 % av samma pension.

Barnpension tillkommer försäkrads barn under 19 år. Adoptivbarn har pensionsrätt efter adoptivföräldrarna men inte efter sina naturliga föräldrar. Har underhållsskyldighet mot barn utom äktenskap avlösts genom ett engångsbelopp, föreligger inte rätt till barnpension.

Storleken av barnpension är beroende av huruvida pensionsberättigad änka finns samt av familjemedlemmarnas antal. Efterlämnar en man änka och ett pensionsberättigat barn, blir barnets pension 15 % av faderns egenpension. Är ett barn ensamt pensionsberättigat, blir barnets pension 40 % av den avlidnes egenpension. Finns flera barn än ett, ökas det nu angivna procenttalet med 10 för varje barn utöver det första, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen. Tilläggs pensioneringen finansieras helt genom avgifter. För den som är anställd betalar arbetsgivaren avgift. Den som haft annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning erlägger själv tilläggs pensionsavgift. Avgifterna för tilläggs pensioneringen utgår enligt en procentsats som bestäms av Kungl. Maj:t och riksdagen. Procentsatsen skall vara så avvägd att avgifterna i förening med andra tillgängliga medel förslår till bestridande av pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra tilläggs pensioneringen åvilande utgifter samt till erforderlig fondering. Avgifterna ingår till en fond, allmänna pensionsfonden. Procentsatserna har för åren 1972, 1973 och 1974 bestämts till 10,5, 10,75 och 11.

Inom avgiftssystemet har särskild hänsyn tagits till rederinäringen. I

anslutning till särskild bestämmelse i 19 kap. 1 § AFL har utfärdats förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring. Förordningen bygger på principen att en redare skall betala endast viss del av den avgift som normalt uttages av arbetsgivare för sjukförsäkring och tilläggspensionering. Den normala avgiften reduceras nämligen så att den står i proportion till de svenska sjömännens andel av den totala arbetsstyrkan på svenska handelsfartyg. Bakgrunden till bestämmelserna var att som regel enbart de svenska sjömännen kom i åtnjutande av de förmåner som avgifterna avsåg.

Bestämmelserna är, såvitt gäller tilläggspensioneringen, av följande närmare innehåll.

Redare skall för varje år erlägga avgift för vad han under året utgivit i lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad till sådan arbetstagare som avses i 1 § sjömansskatteförordningen (1958:295). Procentsatsen för uttaget av avgifter fastställs årligen av Kungl. Maj:t. Procentsatsen skall utgöra den andel av den procentsats som uttages av arbetsgivare enligt 19 kap. 5 § AFL, som svarar mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal under de närmast föregående tre åren. Hänsyn tas ej till fartyg under 300 bruttoregister-ton.

Underlaget för arbetsgivaravgift utgör summan av vad som utbetalts i lön till arbetstagarna sedan därifrån dragits dels ett belopp motsvarande det beräknade antalet arbetstagare multiplicerat med det vid årets ingång gällande basbeloppet, dels för varje arbetstagare sådan del av lön, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Arbetstagare som varit anställd hela året med full arbetstid räknas som en arbetstagare och arbetstagare som varit anställd i mindre omfattning medräknas i förhållande därtill. Procentsatsen för redaravgiften är för år 1972 6,68. Arbetsgivaravgiften för tilläggspensioneringen enligt 19 kap. 5 § AFL är för samma år som tidigare nämnts 10,5 %.

Uppbörd av avgift regleras av förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. Bestämmelserna innebär i de väsentligaste delarna följande. Till grund för bestämmandet av avgiften ligger arbetsgivaruppgift. Sådan uppgift skall avlämnas av arbetsgivare som under ett år utgivit lön till någon hos honom anställd arbetstagare med minst 300 kr. Arbetsgivaruppgiften skall avlämnas till lokal skattemyndighet eller, beträffande redare som har att redovisa sjömansskatt, till sjömansskattekontoret. Arbetsgivaruppgiften skall ha avlämnats före utgången av januari eller, beträffande redare, februari året näst efter utgiftsåret. Lokal skattemyndighet och sjömansskattekontoret skall överlämna det ena exemplaret av arbetsgivaruppgiften till riksförsäkringsverket.

Arbetsgivaravgift beräknas av riksförsäkringsverket. Avgift uppgående till högst 1 000 kr. skall påföras i samband med slutlig skatt i enlighet med vad som stadgas i uppbördsförordningen medan annan avgift uppbärs av riksförsäkringsverket. I avräkning på den slutliga avgiften skall arbetsgivaren i fråga om avgift som uppbärs av riksförsäkringsverket under utgiftsåret erlägga preliminär avgift.

4. Utländska medborgares ställning inom tilläggspensioneringen

För närvarande är, som tidigare nämnts, svenska medborgare och de som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket försäkrade för bl. a. tilläggspension. Vidare gäller att den för vilken tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § AFL men som inte längre uppfyller nyssnämnda förutsättningar dock är försäkrad för tilläggspension på grundval av tillgodoräknade pensionspoäng.

Vid införandet av tilläggspensioneringen gällde i väsentliga avseenden olika regler för svenska och utländska medborgare. Skillnaderna var främst av betydelse för ålderspensioneringen. Det krävdes tio poängår för att en utlänning skulle få rätt till pension medan tre år var tillräckligt för svensk medborgare. För rätt till full ålderspension krävdes beträffande utlänning, som var bosatt utom riket 45 poängår mot eljest 30 poängår. Familjepension efter en försäkrad som inte var svensk medborgare utgick till efterlevande som inte var svensk medborgare endast om den efterlevande var bosatt i riket vid tidpunkten för dödsfallet. För utomlands bosatta försäkrade som inte var svenska medborgare fanns en särregel som delvis undantog pensionerna från värdebeständigheten. Slutligen kunde man för utomlands boende försäkrade som icke var svenska medborgare tvångsvis byta ut pensionen mot ett engångsbelopp.

Pensionsförsäkringskommittén tog i ett delbetänkande "Vissa pensionsfrågor" (SOU 1965:62) upp dessa förhållanden till granskning och föreslog att de för utlänningar diskriminerande bestämmelserna skulle avlägsnas ur lagstiftningen. På grundval av betänkandet framlades en proposition (1966:59) i bl. a. dessa frågor. Departementschefen anslöt sig därvid till meningen att nyssnämnda särregler för utländska medborgare borde avskaffas och anförde bl. a.: I fråga om de särregler för utlänningar, varom här är fråga, kan det sägas att de står i mindre god överensstämmelse med nu rådande värderingar och synsätt. Vid tilläggspensioneringens tillkomst hade man ännu inte full överblick över vad en försäkring av denna typ betydde i förhållande till utländska pensionsanordningar. Kvalifikationskraven enligt tilläggspensioneringens huvudregel framstod vid en internationell jämförelse som milda och det ansågs motiverat att, åtminstone till en början, ställa upp strängare kvalifikationskrav för utlänningar än för svenskar. Även andra synpunkter torde ha spelat in, såsom att pensionssystemet i första hand var till för det egna landets medborgare och att strängare regler för utlänningar innebar ett gynnsamt utgångsläge vid konventionsförhandlingar. Numera har det emellertid blivit en snart sagt allmän uppfattning att en utlänning, som genom sin arbetsinsats bidrar till ett lands produktion, bör vara likställd med landets egna medborgare i fråga om pension av den typ som tilläggspensioneringen representerar. Bakom denna uppfattning ligger bl. a. tanken att pensionen är en del av vederlaget för arbetsprestationen och att det inte är motiverat att pensionen blir olika, beroende på om arbetstagaren är

medborgare i landet eller inte. Här har otvivelaktigt arbetskraftens ökade rörlighet över gränserna spelat en avgörande roll.

Vid 1966 års riksdag slopades sålunda i huvudsak de regler inom tilläggspensioneringen som var strängare för utlänningar än för svenska medborgare. En kvarstående särregel för utlänningar var dock stadgandet att den som inte var svensk medborgare skulle vara mantalsskriven i Sverige för att vara försäkrad för bl. a. tilläggspension. Denna särbestämelse innebar i praktiken att en utlänning icke tillgodoräknades pensionsgrundande inkomst för invandringsåret. Genom en senare lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1968 (prop. 1967:37, L²U 41, SFS 1967:206) upphävdes emellertid mantalsskrivningskravet och ersattes med nuvarande krav på bosättning.

Sedan dessa särbestämmelser inom tilläggspensioneringen för utländska medborgare slopats, kvarstår i detta avseende endast de s. k. övergångsreglerna om en särskilt förmånlig beräkning av tilläggspensionen för svenska medborgare, födda åren 1896–1923. Den viktigaste av dessa regler innebär att för dem som är födda år 1914 eller tidigare 30-årsregeln är ersatt med en 20-årsregel – varje år med pensionsgrundande inkomst ger alltså 1/20 av full ålderspension mot 1/30 enligt huvudregeln – och att för dem som är födda 1915 eller senare 20-årsregeln är successivt upptrappad så att 30-årsregeln träder in för dem som är födda år 1924 eller senare. Med dessa regler har man velat i görlig mån tillgodose dem som vid tilläggspensioneringens genomförande hade så kort tid kvar till pensionsåldern att det inte var möjligt för dem att tjäna in full pensionsrätt enligt systemets huvudregler.

5. Konventioner

Den *nordiska konventionen* (konventionen den 15 september 1955 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge med senare ändringar, kungörelser 1956:491, 1962:226, 1966:562, 1967:113 och 1969:797) föreskriver i artikel 5 att medborgare i ett av de fördragsslutande länderna, vilken är bosatt i ett annat av länderna, där intjänar rätt till tilläggspension på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare. Utför medborgare i ett av de fördragsslutande länderna, när han är bosatt i ett sådant land, arbete som anställd i ett annat av länderna, ger inkomsten av arbetet rätt till tilläggspension i sysselsättningslandet som om han var bosatt där, under förutsättning att inkomsten beskattas i sysselsättningslandet. Med anställning i ett av länderna jämställs anställning på fartyg, som för vederbörande lands flagga.

De bilaterala konventioner om social trygghet som Sverige ingått med *Schweiz* (kungörelse 1955:522) och *Storbritannien* (kungörelse 1957:154) omfattar inte tilläggpensioneringen.

Däremot omfattas tilläggpensioneringen av en konvention om social trygghet mellan Sverige och *Jugoslavien* (kungörelse 1969:375). Denna konvention stadgar i artikel 10 att jugoslavisk medborgare har rätt till tilläggpension på samma villkor som svensk medborgare på grund av arbete som utförts under bosättning i Sverige. För jugoslaviska medborgare gäller dock inte de särskilda bestämmelserna i 15 kap. 1 § AFL om beräkning av pension för svenska medborgare som är födda åren 1896–1923. En jugoslavisk sjöman som är anställd på svenskt handelsfartyg men inte bosatt i Sverige kan sålunda, på grund av bosättningskravet, inte intjäna rätt till svensk tilläggpension.

Sverige och *Italien* ingick den 25 maj 1955 en konvention om social trygghet (kungörelse 1957:458). Konventionen är, i likhet med konventionerna med Schweiz och Storbritannien, inte tillämplig på tilläggpensioneringen. Efter förhandlingar om en revision av konventionen har emellertid den 18 november 1971 en överenskommelse om ändring i konventionen undertecknats. Överenskommelsen som ännu ej ratificerats innebär bl. a. att svensk tilläggpension skall omfattas av konventionen. Enligt överenskommelsen skall i artikel 8 mom. 2 av konventionen intas en bestämmelse om rätt för italiensk medborgare att erhålla svensk tilläggpension som är av samma innehåll som motsvarande bestämmelse i konventionen mellan Sverige och Jugoslavien.

I fråga om *multilaterala* konventioner rörande pensionering har Sverige anslutit sig till en provisorisk europeisk överenskommelse om social trygghet vid ålderdom och nedsatt arbetsförmåga samt för efterlevande (kungörelse 1955:563). Till följd av förbehåll som Sverige gjort, gäller överenskommelsen dock inte tilläggpensioneringen.

Inom Europarådet har utarbetats förslag till en ny konvention om social trygghet, avsedd att ersätta bl. a. nyssnämnda provisoriska överenskommelse. Förslaget har i mars 1972 godkänts av ministerrådet och öppnats för undertecknande. Förslaget bygger bl. a. på likabehandlingsprincipen, vilken innebär att fördragsslutande stat är förpliktad att behandla medborgare från annan fördragsslutande stat enligt samma regler som gäller för landets egna medborgare i fråga om rätt till sociala förmåner. I fråga om sjömän föreskriver artikel 14 (b) i konventionsförslaget att sjöman som är anställd på fartyg under fördragsslutande lands flagga skall omfattas av denna stats sociala lagstiftning. Anställda som fullgör arbetsuppgifter på fartyg inom ett lands territorialvattengräns eller i haninar och som inte tillhör fartygets besättning skall dock fortfarande vara underkastade detta lands sociallagstiftning.

6. Sjömansbeskattningen

Bestämmelserna om sjömansskatt är intagna i förordningen (1958:295) om sjömansskatt. Skatten utgår enligt särskilda tabeller. Nu gällande tabeller har fastställts genom kungörelse den 5 juni 1970 och tillämpas sedan den 1 januari 1971. Sjömansskatt uttas i stället för statlig och kommunal inkomstskatt samt folkpensions- och sjukförsäkringsavgifter. Ärenden angående sjömansskatt handläggs av riksskatteverket. Inom verket handläggs ärenden angående sjömansskatt i första hand av sjömansskattekontoret och sjömansskattenämnden. Sjömansskattekontoret och sjömansskattenämnden är förlagda till Göteborg.

Sjömansskatt erläggs som definitiv källskatt av den som är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg med en bruttodräktighet av minst 100 registerton, vilket huvudsakligast nyttjas i närfart eller fjärrfart. Utländskt fartyg som av redaren förhyrs på s. k. bareboat basis – dvs. fartyget förhyrs obemannat – likställs med svenskt handelsfartyg. Med närfart avses linjefart mellan svenska hamnar utanför öppen kust eller utomskärs vid kusterna samt linjefart mellan svensk och utländsk hamn, dock ej linjefart bortom linjen Hanstholm -- Lindesnäs eller bortom Cuxhaven. Med fjärrfart avses annan fart än inre fart och närfart.

Förordningen är inte tillämplig vid anställning på fartyg i inre fart. Med inre fart förstås fart inom landet huvudsakligen i hamnar eller på floder, kanaler eller insjöar eller inomskärs vid kusterna eller i Kalmar-sund.

Den som är anställd uteslutande för fartygs iståndsättande eller uppläggning eller för tillsyn eller betjäning vid fartygs uppehåll i hamn anses enligt förordningen inte vara anställd ombord på fartyget.

Det åligger redare att till sjömansskattekontoret för varje period om två månader inbetala och redovisa under perioden innehållen sjömansskatt.

Sjömansskatt utgår för månad och beräknas enligt endera av två sjömansskattetabeller, den ena vid anställning på fartyg i fjärrfart och den andra på fartyg i närfart. För sjöman, som inte är bosatt i Sverige är sjömansskatten lägre än för den som är bosatt här. Nedsättningen av skattebeloppen har motiverats med att utomlands bosatt sjöman bl. a. inte skall belastas med kostnad för sjukförsäkring och folkpension, eftersom han vanligen inte omfattas av dessa socialförsäkringsgrenar. Om sjömannen på godtagbart sätt visar att han är skattskyldig i annat land för inkomsten ombord utgår inte sjömansskatt.

Kungl. Maj:t kan förordna att även sjöman som är bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge skall betala sjömansskatt enligt de bestämmelser som gäller för här i riket bosatt sjöman. Så har efterhand skett beträffande alla fyra länderna (kungörelser 1958:541, 1958:542, 1959:544 och 1970:548).

Eftersom sjömansskatten är en definitiv skatt skall inkomst ombord

inte redovisas i självdeklaration. För annan inkomst än sjöinkomst är däremot sjömannen deklarationsskyldig enligt vanliga regler. Inkomst ombord sambeskattas inte med inkomst i land.

Redare var tidigare enligt taxeringsförordningen skyldig att avge kontrolluppgift beträffande den som uppburit lön eller annan gottgörelse, utgörande beskattningsbar inkomst enligt sjömansskatteförordningen och som var bosatt i Sverige, Danmark, Finland, Island eller Norge. Genom författningsändring, som trätt i kraft den 19 april 1972 (SFS 1972:83), har emellertid nämnda skyldighet upphävts.

Orsaken till författningsändringen var att — såvitt avser sjömän bosatta i de nordiska länderna — ett särskilt ADB-system för sjömansskattens administration tillämpas fr. o. m. år 1972. Systemet innebär bl. a. att redarnas uppgifter om uppburen sjöinkomst och erlagd sjömansskatt — som skall redovisas till sjömansskattekontoret på sätt som riksskatteverket bestämmer — bearbetas maskinellt. Därefter får de lokala skattemyndigheterna uppgifter i erforderliga hänseenden direkt från sjömansskattekontoret. Dessa uppgifter skall vidarebefordras till taxeringsnämnderna som bl. a. skall föranstalta om att i inkomstlängden noteras sjömannens beskattningsbara inkomst enligt sjömansskatteförordningen. Anteckningen i inkomstlängden är en taxeringsåtgärd. Uppgiften utgör vidare beslutsunderlag när lokal skattemyndighet fastställer sjömannens pensionsgrundande inkomst.

För övriga sjömansskattepliktiga sjömän sker endast en kontroll i riksskatteverket av att skatteavdraget är korrekt med hänsyn till sjömannens inkomst. Någon registrering av dessa sjömän sker inte enligt vad som upplysts från riksskatteverket.

7. Sjömanspension

En särskild pensions- och understödsverksamhet bland sjöfolk har funnits sedan gammalt. De speciella förhållanden som alltsedan äldsta tider varit utmärkande för sjöfarten och yrkeslivet till sjöss har motiverat särskilda åtgärder och bestämmelser som med tiden fått fastare former under statlig medverkan.

Behovet att stimulera rekryteringen och få sjömännen att stanna inom den svenska handelsflottan gav redan för århundraden sedan anledning att bl. a. beakta de speciella svårigheter som följde av långvarig tjänst till sjöss. Isoleringen från hemlandet och dess arbetsmarknad försvårade möjligheterna att få en hygglig bärgning i land för dem som måste lämna yrket på grund av ohälsa eller av åldersskäl. Här fick sjömanshusinstitutionen, som tillkom år 1748, en understödjande uppgift bland sjöfolk

och deras anhöriga. Oberoende av sjömanshusens understödsutdelning tillkom under 1860-talet en pensionering som avsåg att utan behovsprövning ge sjömännen själva en ålderdomsförsörjning. Sjömanshusens understödsverksamhet utvecklades successivt under åren 1913 till 1961.

År 1864 utfärdades en kungörelse med reglemente för en pensionsanstalt för sjöfolk, handelsflottans pensionsanstalt (HPA). Finansieringen av dessa pensioner skedde medelst statsanslag.

I anslutning till en omorganisation av sjömanshusen 1939 genomfördes en uppdelning och samordning av pensions- och understödsverksamheten för sjöfolk. Hyresavgifterna, 1 procent av hyran — som tidigare tillfallit sjömanshusen — fördes över från sjömanshusen till HPA och lades till grund för rätt till en hyresavgiftspension för sjömännen själva. Sjömanshusens understödsverksamhet begränsades till att företrädesvis avse änkor efter sjömän.

Den 1 juli 1944 trädde ett nytt system för sjömanspensioneringen i kraft. Hyresavgiften för manskap höjdes och samtidigt infördes redaravgifter med viss procent av manskapets löner. I fråga om pensionsförmånerna innebar de nya grunderna en uppdelning av den enskilde sjömannens pensionsrättigheter i två komponenter, en hyresavgiftspension grundad på anstaltens inkomster av hyresavgifter och en tilläggspension utgående av statsmedel och redareavgifter.

Vid en omorganisation av sjömanshusen år 1961 fördes den understödsverksamhet — till änkor — som då fanns kvar över från sjömanshusen till särskilda sjömanshusstiftelser. Samtidigt blev den särskilda sjöfolkspensioneringen hos HPA omlagd. Man åsyftade främst en anpassning till den allmänna tilläggspensioneringen som nyligen införts. För den skull utformades sjöfolkspensioneringen såsom en kompletterande pension för tiden före 67 års ålder. Samtidigt begränsades pensioneringen till sådana kategorier sjöfolk som kunde anses ha påtagligt behov av ekonomiskt stöd i denna form, nämligen manskap med lång seglationstid. För att stödet till denna begränsade krets skulle bli effektivt höjdes pensionsbeloppen väsentligt. Utländska sjömän blev berättigade till sjömanspension på samma villkor som svenska under förutsättning att de vid uppnådd pensionsålder — 55 år — varit mantalsskrivna i landet senast från och med det kalenderår de fyllt 50 år. Sistnämnda villkor uteslöt dock i praktiken de utländska sjömännen från pension.

Beträffande finansieringen skedde väsentliga förändringar. De ombordanställdas egna avgifter (hyresavgifterna) slopades och redaravgiften fick form av en kollektiv avgift på de utbetalda kontantlönerna till svenskt och utländskt manskap på fartyg i utrikes fart. De tidigare statsbidragen till pensioneringen utvecklades etappvis.

1972 års riksdag (TU 1972:1, rskr 1972:64) har godkänt i statsverkspropositionen (1972:1, bil. 8, D 5) förordade riktlinjer för den fortsatta sjömanspensioneringen, vilken i sin ändrade utformning trätt i kraft den 1 juli 1972. De nya riktlinjerna innebär i huvudsak följande.

En ytterligare koncentration av pensionsrätten sker till de sjömän i manskapsgrad som varit verksamma inom yrket under hela eller större

delen av sin aktiva tid dvs. verkliga långtidsseglare. För att rätt till pension skall inträda krävs därför minst 120 seglationsmånader från 30 år, varav minst 80 efter 40 år. De 40 först fullgjorda manskapsmånaderna ger inte rätt till pension. För var och en av därpå följande månaderna beräknas pensionen efter viss procent av basbeloppet enligt AFL. Kvalificering kan ske intill 60 års ålder. Som anställningstid räknas tid under vilken sjömansskatt erlagts. Pension kan tidigast utgå från den månad då sjömannen fyller 55 år och pensionen upphör vid uppnående av 67 års ålder. Pensionens storlek är endast beroende av antalet manskapsmånader och utgår med lika belopp oavsett arbetsinkomsten. Pensionsnivån har lagts så att full pension vid 55 års ålder – maximalt ett och ett halvt basbelopp – ger ett väsentligt bidrag till försörjningen medan pensionsuttag vid högre ålder ger en godtagbar försörjning – maximalt ca 19 000 kr. vid nuvarande basbeloppsnivå. Var och en kan välja den för honom lämpligaste pensionsåldern utan att det sammanlagda pensionsbeloppet nämnvärt påverkas.

Som övre gräns för senareläggning av pensionsuttaget med förhöjt pensionsbelopp gäller 62 år. Sjömanspensionen blir värdebeständig genom att pensionsbeloppet följer förändringarna i basbeloppet.

Genom att det tidigare omnämnda mantalsskrivningskravet borttagits, har de utländska sjömännen numera samma möjlighet att erhålla pension som de svenska.

Sjömanspensionen samordnas med allmän pension i form av förtidspension (sjukbidrag), änkepension, livränta enligt yrkesskadeförsäkringen och annan livränta som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsverket, samt med utländsk förmån som motsvarar någon av nyss angivna förmåner. Samordningen sker så att, om det sammanlagda förmånsbeloppet överstiger den högsta sjömanspension som kan utgå från och med 60 års ålder, sjömanspensionen minskas med det överskjutande beloppet. Minst en tredjedel av sjömanspensionen skall dock alltid utgå.

Sjömanspensioneringen administreras även i fortsättningen av HPA.

8. Överväganden och förslag

8.1 Allmänt

Trots de utvidgningar av rätten till tilläggspension som skett åren 1966–1967 och för vilka redogjorts ovan, har en grupp arbetstagare med nära anknytning till Sverige och svenskt näringsliv kommit att på grund av speciella förhållanden falla utanför, nämligen de utländska, icke-nordiska sjömän som är anställda på svenska fartyg. Dessa uppfyller alla kriterier för svensk tilläggspension utom i ett avseende nämligen vad

gäller bosättningskravet.

För att utländska medborgare skall omfattas av tilläggpensioneringen, som grundas på inkomst av förvärvsarbete gäller ett krav på bosättning i Sverige. Detta vållar som regel inga svårigheter eftersom den som arbetar i Sverige också naturligen är bosatt här. För sjömännen gäller emellertid att vistelsen ombord på svenskt fartyg inte likställs med bosättning i Sverige. En svensk sjöman, som redan genom sitt svenska medborgarskap är berättigad till tilläggpension, anses genom inskrivningen i sjömansregistret bosatt i Sverige. Sådan inskrivning sker icke för utländsk medborgare. Formella skäl lämnar honom därför utanför tilläggpensioneringen. Här bortses från sjöman från de nordiska länderna som på grund av reglerna i den nordiska trygghetskonventionen numera får tilläggpension enligt det lands bestämmelser under vars flagga fartyget seglar. Till bilden hör att de flesta pensionssystem utanför Norden är knutna till anställningsförhållandet och beroende av avgifter antingen av arbetsgivaren eller den anställde. Dessa förhållanden får till följd att den utländske sjömannen ofta saknar möjlighet att kvalificera sig för pension i sitt hemland under den tid han är anställd av svensk redare. Detta gäller såväl egenpension som efterlevandepension.

Ett naturligt sätt att lösa detta sjömannens pensionsproblem kunde synas vara att tillskapa någon form av särskild internationell sjömanspension. En sådan lösning skulle undanröja många problem i fråga om pensionsnivå och kontinuitet i pensionsskyddet för att inte tala om administrativa problem. En sådan internationell sjömanspensionsordning synes dock inte ha utsikter att bli realiserad. Tvärtom är det ett inslag i det multilaterala konventionsarbetet att man valt att knyta sjömännen till de nationella pensionssystemen. Detta är fallet t. ex. i förslaget till Europarådskonvention om social trygghet. Mot en sådan särordning talar också att sjömansyrket, som framgått av den tidigare redogörelsen, är ett utpräglat genomgångsyрке.

I detta sammanhang må även observeras den förändrade ställning utländska sjömän fått inom sjömanspensioneringen från den 1 juli 1972. Sedan det tidigare mantalsskrivningskravet för utländska sjömän slopats kan dessa numera erhålla sjömanspension på samma villkor som svenska sjömän.

Genom att för de sjömän det här är fråga om slopa bosättningskravet för rätt till tilläggpension skulle man alltså knyta an till gängse internationella lösningar av förevarande problem. Ett bortseende från bosättningskriteriet ter sig också naturligt med hänsyn till sjömansyrkets speciella karaktär.

Den utvidgade rätten till tilläggpension bör tillkomma sådana utländska sjömän som är anställda i redarens tjänst på svenskt handelsfartyg. Med svenskt handelsfartyg bör i detta avseende likställas fartyg som förhyrts på s. k. bareboat-basis, dvs. obemannat. I sådant fall ankommer det på den svenske redaren att bemanna fartyget. Redan nu gäller med hänsyn till 1 § kungörelsen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt AFL jämfört med 1 § sjömansskatteförordningen och anvis-

ningarna därtill att redare är skyldiga att erlägga arbetsgivaravgift för lön till anställda på sådant handelsfartyg.

Sjömansskatteförordningen och förordningen om redaravgifter i vissa fall enligt AFL avser sjömän som är anställda på fartyg över viss storlek. Någon sådan inskränkning för rätt till tilläggspension torde inte böra stadgas. Inte heller bör införas begränsningar som hänför sig till fartygets användningsområde, dvs. om det nyttjas i inre fart, närfart eller fjärrfart. De utländska sjömän som är anställda på mindre fartyg eller sådana fartyg som nyttjas i inre fart torde regelmässigt vara bosatta i riket. I de fall det undantagsvis inte förhåller sig så, bör självfallet inte den sjöman det gäller lämnas utanför den vidgade tilläggspensioneringen.

Rätt till tilläggspension bör endast tillkomma den som tillhör fartygets besättning. Den som är anställd uteslutande för fartygs istandsättande, uppläggning, tillsyn eller betjäning vid fartygs uppehåll i hamn skall således icke omfattas. Sådana arbetstagare är i regel bosatta på den ort där arbetet utförs, anställda under kortare perioder och saknar den fastare anknytning till fartyget som besättningen har. Det har även vid det multilaterala konventionsarbetet förutsatts att sådana arbetstagare skall vara omfattade av sitt hem- eller bosättningslands pensionssystem.

Som tidigare nämnts kan nordiska medborgare, bosatta i annat nordiskt land än Sverige, intjäna rätt till tilläggspension vid anställning i Sverige. Samma rätt tillkommer nordisk medborgare som är anställd på svenskt handelsfartyg. En förutsättning är i båda fallen att inkomsten beskattas här i riket. Alla nordiska sjömän på svenska fartyg kan — förutsatt att de är bosatta inom Norden — därigenom intjäna rätt till tilläggspension enär de beskattas här i riket för inkomster ombord. Denna avgränsning — som icke enbart avser sjömän — synes ha valts enär man ansett tillfälligt uppdrag i ett annat nordiskt land i regel inte böra ge rätt till tilläggspension i det andra landet. Ett annat skäl är att flera nordiska tilläggspensionssystemers konstruktion är sådan att den pensionsgrundande inkomsten i regel beräknas på grundval av den till beskattning uppgivna förvärvsinkomsten.

En sådan till beskattningen knuten avgränsning torde inte vara lämplig när det gäller den utvidgade rätt till tilläggspension varom nu är fråga. Vissa av de sjömän, som är anställda på svenska fartyg — om än en mindre grupp — beskattas inte här i riket. Den grupp det här gäller är sjömän — till ett antal av 300–400 — som visat att de är skattskyldiga för inkomsten ombord i annat land. Dessa skulle genom en sådan begränsning ställas utanför tilläggspensioneringen. Den omständigheten att de erlägger skatt till annat land torde inte medföra att de blir tillförsäkrade pensionsrätt där. Behovet av pensionsskydd kvarstår således och bör tillgodoses även i dessa fall.

Den lagreglerade rätt till tilläggspension för utländska sjömän som här föreslås införd skulle alltså bli vidare än vad som för närvarande gäller för sjömän från övriga nordiska länder enligt den nordiska konventionen. För dessa gäller inskränkning i två avseenden, dels att de skall vara bosatta inom Norden, dels att deras inkomst ombord skall beskattas här i riket.

Nuvarande konventionsreglering skulle därför få till följd att t. ex. en norsk sjöman, bosatt utanför Norden inte skulle omfattas av de föreslagna bestämmelserna om rätt till tilläggspension för utländska sjömän. Självfallet bör en sådan särskild inskränkning för nordiska medborgare icke gälla. En ändring av den nordiska konventionen som innebär att konventionen inte skall tillämpas i de här berörda fall, då rätt till svensk tilläggspension följer omedelbart av den svenska lagstiftningen, synes därför påkallad. Denna fråga bör tas upp vid de överläggningar mellan berörda länder som regelbundet förekommer.

Tilläggspensioneringen omfattar ålderspension, förtidspension, sjukbidrag och familjepension i form av änkepension och barnpension. För bestämmelserna om de olika pensionsformerna har tidigare redogjorts. Vid en utökad tilläggspensionering av det slag som föreslås uppstår avsevärda administrativa svårigheter. Det skulle därför kunna diskuteras om viss eller vissa förmånsformer borde undantagas. Sådant undantagande skulle dock stå i strid med såväl utvecklingen i Sverige under senare år som de principer på vilka det multilaterala konventionsarbetet vilar. Det torde därför krävas utomordentligt starka skäl för att viss eller vissa grenar av tilläggspensioneringen skall undantagas.

Redan med nuvarande system uppstår administrativa och andra svårigheter genom att en utländsk medborgare kan förvärva pensionspoäng och därefter, med bibehållen ställning som försäkrad, utflytta från riket. Då pensionsfallet inträffar kan det vara vanskligt att bedöma om rätt till pension föreligger, t. ex. vid förtidspension eller sjukbidrag enär underlaget för den medicinska eller arbetsmarknadsmässiga bedömningen kan vara bristfälligt. Likaledes kan det vara svårt att kontrollera om rätt till t. ex. änkepension alltså föreligger för en änka efter det pension beviljats. Visserligen kan dessa svårigheter bli större när det gäller utländska sjömän än beträffande personer som någon tid arbetat i riket; sjömännen rekryteras ju stundom från fjärran länder, varifrån invandring praktiskt taget inte förekommer. Dessa ökade svårigheter torde dock komma att uppstå i ett relativt ringa antal fall och bör därför inte förhindra att tilläggspensioneringen helt och fullt görs tillämplig på de utländska sjömännen. Det kan erinras om att kortvariga anställningar till följd av tilläggspensionsreglernas konstruktion inte medför rätt till pension. För ålderspension krävs således pensionspoäng för minst tre år och för förtidspension och familjepension i vart fall pensionspoäng för ett år före det år då pensionsfallet inträffar. Av de förslag som redovisas i det följande blir en följd att en treårig kvalifikationstid i praktiken kommer att gälla för de utländska sjömännen även i fråga om förtids- och familjepension.

I detta sammanhang bör även erinras om bestämmelsen i 15 kap. 3 § AFL, enligt vilken tilläggspension, om den berättigade är bosatt utomlands, med hans samtycke kan utbytas mot ett engångsbelopp. I de fall där utbetalning av pension är tekniskt besvärlig eller där det är svårt att kontrollera att beloppen verkligen når den berättigade, kan denna utväg väljas.

Som tidigare nämnts föreskrevs vid tillkomsten av tilläggpensioneringen i fråga om ålderspensioneringen längre kvalifikationstider för utländska medborgare än för svenska. För rätt till pension krävdes tio poängår och för full pension 45 poängår mot tre respektive 30 år för svenska medborgare. Dessa särregler avskaffades 1966. Motiven härför har närmare berörts i det föregående.

Sjömansyrket kännetecknas dels av att det ofta är ett genomgångsyрке, dels av att de anställda ofta byter arbetsgivare. Rörligheten är dessutom inte begränsad nationellt på samma sätt som inom andra yrken. Detta medför att om kvalificeringstiderna för rätt till pension inom de olika ländernas pensionssystem är långa, den enskilde sjömannen får svårigheter att intjäna rätt till pension någonstans. Att för sjömän stadga en längre kvalifikationstid än den som gäller inom tilläggpensioneringen skulle strida mot syftet att tillgodose sjömännens behov av pensionskydd. Man kan också förutse att en sådan regel om längre kvalifikationstid skulle leda till framställningar om mildare bestämmelser konventionsvägen.

Snarare talar den höga rörligheten inom yrket -- som ofta torde vara betingad av yrkets speciella karaktär -- att varje anställningsperiod som sjöman borde ge rätt till pension utan krav på viss kvalifikationstid. Detta skulle dock leda till administrativa svårigheter. Antalet pensionsberättigade skulle öka kraftigt och ett stort antal småpensioner skulle få betalas ut. På grundval av vad nu anförts bör någon särregel i angivet avseende ej införas. Ej heller i övrigt bör särregler i detta avseende införas för sjömännen.

Storleken av förtidspension beräknas, som tidigare nämnts, enligt huvudregeln med ledning av antagandepoäng, vilket innebär att den försäkrade tillgodoräknas pensionspoäng för åren fr. o. m. det år pensionsfallet inträffar t. o. m. det då han fyller 65 år. Antagandepoäng beräknas enligt den av två alternativa metoder som ger det för den försäkrade gynnsammaste resultatet. Den ena metoden innebär att antagandepoängen beräknas på grundval av poängtalerna under de fyra åren närmast före pensionsfallet. Den andra metoden innebär att antagandepoängen beräknas på grundval av poängförvärven under samtliga år fr. o. m. den försäkrades sextonde år t. o. m. året närmast före pensionsfallet. Antagandepoängen skall i båda fallen motsvara medeltalet för halva antalet av de år, som kommer i fråga, varvid hänsyn i första hand tas till åren med de högsta poängtalerna.

Förtidspension enligt dessa regler förutsätter att den försäkrade vid 67 års ålder kan komma i åtnjutande av ålderspension. Antalet poängår t. o. m. den sextiofemte levnadsåret skall alltså, inklusive åren med antagandepoäng, blir minst tre. För att antagandepoäng överhuvudtaget skall få medräknas fordras emellertid att den försäkrade antingen vid tidpunkten för pensionsfallet varit eller bort vara placerad lägst i den sjukpenningklass, som svarar mot en årsinkomst av förvärvsarbete lika med det vid årets ingång gällande basbeloppet, eller äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet.

Enär de sjömän, varom nu är fråga, inte omfattas av sjukförsäkringen och således icke är placerade i sjukpenningklass, erfordras enligt denna bestämmelse genomgående för att sjömannen skall kunna få förtidspension beräknad på antagandepoäng att han tillgodoräknats pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet. Detta innebär att en kvalifikationstid om minst tre år kommer att gälla för att utländsk sjöman skall få förtidspension med tillgodoräkande av antagandepoäng. Beträffande sjömän från övriga nordiska länder gäller enligt den nordiska sjukförsäkringsöverenskommelsen att de kan skriva in sig i svensk försäkringskassa och bli sjukpenningklassplacerade. I sådant fall gäller inte den förut omtalade begränsningen i möjligheterna att få förtidspension med antagandepoängberäkning.

Om förutsättningar inte föreligger för att den försäkrade skall kunna få förtidspension med tillgodoräkande av antagandepoäng, beräknas förtidspensionen på grundval av föreliggande faktiska pensionspoäng och poängår enligt samma metod som ålderspension som utgår fr. o. m. den månad då 67 års ålder uppnås.

8.2. Administration

För försäkrad som är mantalsskriven eller bosatt i riket fastställs, som tidigare nämnts, den pensionsgrundande inkomsten av den lokala skattemyndighet, inom vars tjänstgöringsområde den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle ha taxerats till sådan skatt om han varit bosatt i riket eller inte haft att erlagga sjömansskatt. För annan försäkrad än som nu nämnts bestäms den pensionsgrundande inkomsten av den lokala skattemyndigheten i Stockholm. Detta är fallet exempelvis beträffande nordiska sjömän bosatta i annat nordiskt land än Sverige och svenska, i sjömansregistret inskrivna sjömän som inte är mantalsskrivna i Sverige.

Normalt bestäms den pensionsgrundande inkomsten med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. För sjömän, som icke taxeras till sådan skatt för sina inkomster ombord, bestäms – som tidigare nämnts – den pensionsgrundande inkomsten med ledning av den uppgift som sjömansskattekontoret avger till lokal skattemyndighet. Pensionsgrundande inkomst av anställning för vilken skattskyldighet inte föreligger här i riket bestäms, där den försäkrade är bosatt utomlands, med ledning av särskild uppgift från arbetsgivaren.

För närvarande gäller alltså beträffande de sjömän som kan intjäna rätt till tilläggspension sammanfattningsvis följande. För den som är mantalsskriven eller bosatt i riket bestäms den pensionsgrundande inkomsten av den lokala skattemyndigheten för mantalsskrivnings- eller bosättningsorten. För svenska sjömän som är inskrivna i svenskt sjömansregister men inte mantalsskrivna i Sverige bestäms den pensionsgrundande inkomsten av den lokala skattemyndigheten i Stockholm. Detsamma gäller för de nordiska sjömän som är bosatta i annat nordiskt land än Sverige. För samtliga de sjömän som nu kan intjäna rätt till tilläggspension, ligger den

uppgift, som upprättats av sjömansskattekontoret på grundval av redarens redovisning av utbetald lön och innehållen sjömansskatt, till grund för bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten eller den del därav som härrör från anställning på svenskt handelsfartyg. Här bortses från inkomst ombord på mindre fartyg eller i inre fart. Sådan inkomst behandlas på samma sätt som landinkomst.

En utvidgning av tilläggs pensioneringen till att avse även icke-nordiska utländska sjömän kräver ett nytt system för bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten för denna kategori. Riksskatteverkets ADB-behandling av löneredovisningarna avser f. n. enbart svenska och övriga i Norden bosatta sjömän. Ett sätt att lösa denna fråga vore att ålägga redarna en särskild årlig uppgiftsskyldighet rörande de icke-nordiska sjömannens löneförmåner. Emellertid kan man hysa betänkligheter mot att ålägga redarna denna särskilda uppgiftsskyldighet.

Utredningen om mönstring av sjömän (K 1970:44) arbetar med bl. a. frågan om registrering av utländska sjömän. Från utredningen har inhämtats att en sådan registrering — administrerad av sjömansregistret — kommer att föreslås. Utredningen har tänkt sig att varje sådan sjöman vid det första tillfälle han påmönstrar svenskt fartyg skall tilldelas ett registernummer. Sjömannen kommer att skriftligen i någon form underättas om sitt registernummer och det namn han registrerats under. Avsikten är att numret skall följa honom under alla anställningar i fortsättningen ombord på svenskt handelsfartyg. Redarna skall i löneredovisningarna ange sjömannens registernummer. Löneredovisningarna, som inges till sjömansskattekontoret, kan därefter ADB-behandlas och de uppgifter som erfordras för bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten kan lämnas till lokal skattemyndighet direkt från riksskatteverket. Dessa löneredovisningar upptar även de sjömän som inte betalar svensk sjömansskatt.

Registreringssystemets närmare utformning är för närvarande föremål för överväganden inom utredningen. De huvudsakliga principerna för registreringen är emellertid fastlagda. Förutom det jämförelsevis enkla förfarande vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten som systemet innebär medför registreringsförfarandet åtskilliga andra administrativa vinster, vilket närmare berörs i fortsättningen.

Utredningen har räknat med att systemet skulle kunna införas från den 1 januari 1975. Emellertid har man från utredningens sida ansett det möjligt att inom ramen för nuvarande register provisoriskt införa en ordning varigenom alla utländska sjömän som den 1 januari 1974 är påmönstrade svenska fartyg eller som påmönstrar senare under 1974 kan tilldelas registernummer, vilka kan begagnas vid redarnas löneredovisningar. Därigenom skulle förfarandet med beräkning och registrering av pensionsgrundande inkomst på grundval av löneredovisningarna kunna tillämpas redan med avseende på 1974 års inkomst.

Om nuvarande bestämmelser rörande vilka myndigheter som har att bestämma pensionsgrundande inkomst bibehålls innebär detta att den lokala skattemyndigheten i Stockholm skall bestämma den pensionsgrun-

dande inkomsten för hela den nya gruppen utländska sjömän.

Det kan emellertid förutsättas att det erfordras ett samarbete mellan å ena sidan sjömansregistret och sjömansskattekontoret och å andra sidan den lokala skattemyndighet som skall bestämma den pensionsgrundande inkomsten för utländska sjömän. Därför synes det vara ändamålsenligt att, för alla sjömän som är anställda på svenska handelsfartyg utan att vara mantalsskrivna eller bosatta i riket, den pensionsgrundande inkomsten skall bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg. Enligt uppgift har inom riks försäkringsverket övervägts en framställning till Kungl. Maj:t om författningsändring, innebärande att pensionsgrundande inkomst för de nordiska sjömän som är bosatta i Danmark, Finland, Island eller Norge fr. o. m. år 1973 skall bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg.

Sedan pensionsgrundande inkomst fastställts skall den försäkrades pensionspoäng registreras hos allmän försäkringskassa. F. n. förs hos Stockholms läns allmänna försäkringskassa ett särskilt riksregister, omfattande poängkort och försäkringskort (F-kort) för försäkrade, som utvandrat eller överförs till bok över obefintliga samt fotokopior av F-kort för i andra försäkringskassor inskrivna personer som inte är folkbokförda i riket. Med detta korresponderar regeln i 1 § kungörelsen (1962:394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m., enligt vilket stadgande ansökan om pension skall göras hos försäkringskassan i Stockholm om den försäkrade inte är inskriven hos allmän försäkringskassa.

Enligt förslag ovan skall den pensionsgrundande inkomsten för de utländska sjömän varom fråga är bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg. Det kan förutses att ett nära samarbete erfordras, inte blott mellan sjömansregistret, sjömansskattekontoret och den lokala skattemyndigheten i Göteborg, utan även mellan sistnämnda myndighet och den försäkringskassa hos vilken dessa sjömän skall vara registrerade. Det framstår därför som ändamålsenligt att registreringen av dessa utländska sjömän sker hos Göteborgs allmänna försäkringskassa. Det bör nämnas att riks försäkringsverket i anslutning till den omläggning av beräkningen av pensionsgrundande inkomst som avses ske, planerat att fr. o. m. 1973 föra över registreringen av de nordiska sjömännen som är bosatta i annat nordiskt land än Sverige till försäkringskassan i Göteborg. Som en konsekvens av detta förslag bör självfallet ansökan om pension i dessa fall göras hos försäkringskassan i Göteborg.

Som redan anförts kan de utländska sjömännen fr. o. m. den 1 januari 1974 åsättas särskilda registernummer. Därigenom förenklas självfallet registreringsförfarandet hos försäkringskassan. Bl. a. undviks alla de vanskligheter som är förenade med en registrering efter namn. Det händer inte så sällan att namnuppgifterna för en och samma sjöman varierar t. ex. därför att tveksamhet råder om namnets rätta stavning eller tveksamhet råder om vilket namn som är för- och efternamn. Likaså kan uppgifter om födelsetid vara svåra att få fram. Även då pensionsansökan kommer in blir förfarandet tämligen enkelt. Genom att sjömannen kan

uppge ett registernummer kan man lätt återfinna hans pensionskort. Givetvis får man vänta sig att det uppkommer fall då sjömannen inte kan uppge sitt registernummer. I dessa fall kan särskilda efterforskningar göras i sjömansregistret.

Det bör i detta sammanhang anmärkas att det enligt 20 kap. 8 § AFL åligger försäkrad att, i enlighet med de föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, riksförsäkringsverket, lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen. I sådana föreskrifter bör införas bestämmelse om att sjöman som här avses skall i sin pensionsansökan ange registernummer.

Därutöver bör observeras riksförsäkringsverkets kungörelse (1962:697) med föreskrifter om fogande av prästbevis eller annat bevis vid ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m. Enligt denna kungörelse skall, då pension söks av person som inte är kyrkobokförd i riket, till ansökningen fogas av behörig myndighet utom riket utfärdat intyg rörande sökanden, innehållande de uppgifter rörande födelsetid, civilstånd och dylikt, vilka erfordras för bedömande av rätten till den sökta förmånen, eller annat dylikt bevis som riksförsäkringsverket kan godtaga.

En svårighet av administrativ art uppkommer genom bestämmelserna rörande underrättelse om beslut i 8 och 9 §§ förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt AFL. Enligt 9 § andra stycket nämnda förordning skall beslut om pensionsgrundande inkomst, som inte anges på debetsedel å slutlig skatt, delges den försäkrade "om det ej är känt att han icke kan anträffas". Uppenbarligen skulle denna delgivningsskyldighet vålla den lokala skattemyndigheten i Göteborg stora bekymmer om den skulle tillämpas på den grupp, varom här är fråga. Förutom svårigheter med själva delgivningsförfarandet skulle den lokala skattemyndigheten tvingas att registrera och hålla varje utländsk sjömans adress aktuell. Det kan förutses att detta i flertalet fall skulle ske utan nytta då möjligheterna att nå dessa sjömän även med vanliga brev ofta torde vara begränsade.

De beslut det här är frågan om kan som regel inte antas gå den försäkrade emot. Beslutet grundas nämligen enbart på de uppgifter som framgår av löneredovisningarna. Det praktiska behovet för sjömannen att få en underrättelse måste därför anses vara ringa. Det synes med hänsyn till de svårigheter som är förknippade med en obligatorisk underrättelseskyldighet lämpligast med en ordning som innebär att sjömannen i det särskilda fallet på förfrågan hos försäkringskassan får upplysning om den pensionsgrundande inkomst som beräknats för honom.

Som förut angivits avses varje utländsk sjöman som påmönstrar svenskt handelsfartyg tilldelas ett registernummer. I samband med att han får skriftligt bevis om registernumret kan sjömannen lämpligen i samma form underrättas om de pensionsförmåner, som han enligt svensk lagstiftning åtnjuter. Därvid bör anges att han kan hänvända sig till försäkringskassan i Göteborg, om han önskar upplysning om den pensionsgrundande inkomst som fastställts för honom.

8.3 Avgifts- och kostnadsfrågor, ikraftträdande

Som tidigare berörts erlägger redare avgift till tilläggspensioneringen — och sjukförsäkringen — enligt särskilda bestämmelser som intagits i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.

Avgiften utgår med en på visst sätt bestämd andel av den avgift som enligt 19 kap. 4 och 5 §§ AFL skall utgå till sjukförsäkringen respektive tilläggspensioneringen. Nämda andel svarar mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal för den 31 oktober under de tre år, som närmast föregått det är då procentsatserna fastställs. Genom kungörelse 1971:770 har förordnats att procentsatsen för år 1972 skall vara 6,68 för tilläggspensioneringen. Den eljest för år 1972 gällande avgiften för arbetsgivare till tilläggspensioneringen är 10,5.

Bakgrunden till de särskilda bestämmelserna i detta avseende för redare är att om full pensionsavgift uttogs för samtliga anställda på fartygen, redarna skulle åsamkas betydande kostnader, som endast delvis skulle motsvaras av pensionsrätt för svenskt sjöfolk. Å andra sidan var det angeläget att motverka att det ur avgiftssynpunkt blev fördelaktigare för redarna att anställa utländska sjömän än svenska. Därför anknöts avgiftsplikten inte till sjömannens nationalitet i det enskilda fallet utan metoden med en generell nedsättning av avgiften till tilläggspensioneringen för sjömän valdes.

Då regeln tillkom kunde — till följd av det krav på mantalsskrivning som gällde för utlänningar — som regel endast svenska sjömän intjäna rätt till tilläggspension. Sedan dess har — som tidigare nämnts — tillkommit sjömän från de övriga nordiska länderna. Fortfarande bestäms dock avgiften efter andelen svenska sjömän i den totala bemanningen. F. n. måste därför avgiften anses vara för låg. Med den föreslagna utvidgningen av tilläggspensioneringen saknas anledning att behålla en lägre procentsats för redare än för andra arbetsgivare såvitt avser tilläggspensioneringen. Däremot måste särregeln för redarna bibehållas för avgiften till sjukförsäkringen. Det ter sig emellertid naturligt att inte omedelbart föreskriva samma avgiftsuttag till tilläggspensioneringen för redare som för övriga arbetsgivare. Mot en omedelbar höjning talar särskilt det förhållandet att förmåner till de utländska sjömännen på grund av kvalifikationsreglerna kan börja utgå tidigast tre år efter det den föreslagna lagstiftningen trätt i kraft. Höjningen av avgiften bör därför ske etappvis.

Med utgångspunkt från att rederinäringen under en övergångstid av tre år fortfarande bör åtnjuta viss reduktion av avgiftsuttaget och att allmänt gällande arbetsgivaravgift till ATP därför bör utgå först från och med fjärde året efter den föreslagna tidpunkten för lagstiftningens ikraftträdande (föreslagen tidpunkt 1 januari 1974) bör följande modell för upptrappningar gälla (mot bakgrunden av reglerna för uttag av avgift för år 1973):

För respektive år allmänt gällande arbetsgivaravgift till ATP reduceras
år 1973 i proportion till totala andelen utländska sjömän
år 1974 i proportion till 3/4 av andelen utländska sjömän
år 1975 i proportion till 1/2 av andelen utländska sjömän
år 1976 i proportion till 1/4 av andelen utländska sjömän

Avgiften för tilläggspensioneringen för redare bör alltså efter en övergångstid bestämmas på samma sätt som för övriga arbetsgivare, dvs. med tillämpning av 19 kap. 1 och 5 §§ AFL. En konsekvens av detta blir att vid bestämmande av avgiften skall bortses från arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till 300 kr. Sådant undantag har tidigare ej gällt för redare, vare sig för avgiften till tilläggspensioneringen eller för avgiften till sjukförsäkringen. Orsaken härtill har varit att det ansetts mindre vanligt förekommande att en sjöman från en redare uppburit lön och naturaförmåner till ett värde understigande 300 kr. för ett år. Med hänsyn till att det från administrativa synpunkter – såväl på uppborgsmyndigheternas som på arbetsgivarnas sida – torde vara ett starkt önskemål att avgiftsunderlaget för utgående arbetsgivaravgifter bestäms efter så enhetliga grunder som möjligt bör motsvarighet till denna särbestämelse inte intas i 19 kap. 1 § AFL. 300-kronorsgränsen bör således gälla även här. Också för övergångstiden kommer denna gräns att gälla.¹

De regler som skulle bli kvar i förordningen angående redares avgifter i vissa fall enligt AFL skulle bli de, som reglerar avgiften till sjukförsäkringen. Dessa regler kan emellertid med fördel arbetas in i 19 kap. 4 §, vilket skulle medföra att redaravgiften till sjukförsäkringen i fortsättningen bestämdes med tillämpning av 19 kap. 1 och 4 §§ AFL. Detta får i avsaknad av särregler till följd att även beträffande avgiften till sjukförsäkringen skall bortses från arbetstagare som under året icke uppburit inkomst överstigande 300 kr. Inte heller i detta avseende finns anledning att bibehålla en särregel för redare.

I samband med att 300-kronorsregeln görs tillämplig även beträffande redare bör motsvarande ändringar ske i fråga om bestämmandet av underlag för arbetsgivaravgifter i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering, lagen (1970:742) om lönegarantiavgift och lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift.

Tilläggspensionering på grund av inkomst av anställning finansieras helt genom arbetsgivaravgifter. Den här avsedda utvidgade tilläggspensioneringen kommer således helt att finansieras på detta sätt. Om den föreslagna höjningen av redarnas avgifter till tilläggspensioneringen kommer att motsvara ökningen av kostnaderna är vanskligt att bedöma. Härtill bidrar flera orsaker. Ovisshet råder om de utländska sjömännens seglationsvanor och hur dessa eventuellt kan påverkas av den nya

¹ I denna promemoria bortses från den allmänna frågan om höjning av beloppsgränserna inom den allmänna försäkringen, i vilken fråga riksförsäkringsverket innevarande är framlagt förslag, som berör bl. a. den nu diskuterade beloppsgränsen.

lagstiftningen. Vidare är det svårt att bedöma i vilken grad de utländska sjömännen kommer att utnyttja sina intjänade rättigheter. Även ökningen av administrationskostnaderna är svårbedömbär.

Tilläggs pensioneringen är emellertid av kollektiv natur och ökade kostnader drabbar försäkringen som helhet. Med hänsyn härtill och till att den allmänna avgiften till tilläggs pensioneringen -- vilken i fortsättningen även blir tillämplig på redarna -- skall vara så avvägd att den skall bära kostnaderna för pensioneringen av hela kollektivet, synes någon ytterligare utredning i detta avseende ej erforderlig.

Då pensionsgrundande inkomst beräknas för kalenderår, måste den nya lagstiftningen träda i kraft vid ett årsskifte. Med hänsyn till remissförfarande, erforderlig förberedelsetid för de handläggande myndigheterna m. m., synes den nya lagstiftningen böra träda i kraft den 1 januari 1974. Detta innebär att pensionsgrundande inkomst första gången kommer att beräknas på 1974 års inkomst.

9. Författningsförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 1 kap. 3 §, 11 kap. 1 § och 19 kap. 1 och 4 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Försäkrade enligt denna lag äro svenska medborgare, så ock de som utan att vara svenska medborgare äro bosatta i riket.

Den som ej är svensk medborgare men är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension, även om han ej är bosatt i riket. Vad nu sagts gäller dock icke den som är anställd uteslutande för fartygs iståndsättande eller uppläggning eller för tillsyn eller betjäning vid fartygs uppehåll i hamn.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodosåknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första stycket.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodosåknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första *eller andra* stycket.

11 kap.

1 §

Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete.

För varje år, varunder någon varit försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket, skall för honom enligt vad nedan sägs beräknas pensionsgrundande inkomst på grundval av hans inkomst av an-

För varje år, varunder någon varit försäkrad enligt 1 kap. 3 § första *eller andra* stycket skall för honom enligt vad nedan sägs beräknas pensionsgrundande inkomst på grundval av hans in-

¹ Senaste lydelse 1967:206.

Nuvarande lydelse

ställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning skall icke göras för år före det då den försäkrade uppnår sexton års ålder, ej heller för år då den försäkrade avlidit eller för år efter det då han fyllt sextiofem år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

komst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning skall icke göras för år före det då den försäkrade uppnår sexton års ålder, ej heller för år då den försäkrade avlidit eller för år efter det då han fyllt sextiofem år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag.

19 kap.

1 §²

Arbetsgivare skall enligt vad nedan sägs för varje år erlagga avgift dels till sjukförsäkringen, dels till försäkringen för tilläggspension.

Avgift till sjukförsäkringen utgår å summan av vad arbetsgivaren under året till arbetstagare hos honom i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad utgivit såsom lön eller, där fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, annan ersättning för utfört arbete.

Avgift till försäkringen för tilläggspension utgår å summan av vad arbetsgivaren under året till arbetstagare hos honom i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad utgivit såsom lön eller, där fall som avses i 11 kap. 2 § andra stycket är för handen, annan ersättning för utfört arbete, sedan från nämnda summa dragits ett belopp motsvarande det vid årets ingång gällande basbeloppet multiplicerat med det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare hos arbetsgivaren under året. Härvid skall arbetstagare, som under hela året varit anställd med full arbetstid, räknas såsom en arbetstagare och arbetstagare, som under året varit anställd i mindre omfattning, medräknas i motsvarande mån. Genomsnittliga antalet arbetstagare beräknas med en decimal. Om särskilda skäl föranleda därtill, må avgift beräknas på sätt som avviker från vad nu stadgats men som giver i huvudsak samma resultat.

Vid beräkning av avgift enligt denna paragraf skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till trehundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en

Vid beräkning av avgift enligt denna paragraf skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till trehundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en

² Senaste lydelse 1971:943. Ändringen innebär bl. a. att femte stycket upphävs.

Nuvarande lydelse

halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Vad gäller sjukförsäkringen skall vidare, där ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, vid beräkning av avgift bortses från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Såvitt angår försäkringen för tilläggs-pension skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder, *så ock från arbetstagare* i fall då lön eller annan ersättning till *honom* antingen enligt 11 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket icke räknas såsom inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är svensk medborgare och ej heller är bosatt härstädes, avser arbete utom riket.

Om redares avgift för lön till vissa sjömän stadgas särskilt.

Föreslagen lydelse

halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Vad gäller sjukförsäkringen skall vidare där ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, vid beräkning av avgift bortses från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Såvitt angår försäkringen för tilläggs-pension skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder. *Detsamma gäller* i fall då lön eller annan ersättning till *arbetstagaren* antingen enligt 11 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket icke räknas såsom inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är svensk medborgare och ej heller är bosatt härstädes *eller är anställd i redarens tjänst ombord på svenskt handelsfartyg*, avser arbete utom riket.

19 kap.

4 §³

Avgift till sjukförsäkringen enligt 1 § skall utgå med tre och en tiondels procent av det belopp, varå avgiften skall beräknas. Av avgiften skola tio trettiondelar användas till bestridande av de allmänna försäkringskassornas utgifter för sjukvårdsersättning och återstoden till bestridande av kassornas utgifter för tillägssjukpenning i vad den svarar mot inkomst av anställning. Medlen fördelas mellan kassorna i förhållande till deras utgifter för vartdera ändamålet under året; och skola därvid de utgifter för läkemedel, som åvila kassorna, anses ingå i utgifterna för sjukvårdsersättning. Konungen äger med riksdagen förordna, att viss del av de medel, som enligt vad nu sagts skola tillgodoföras de allmänna försäkringskassorna, i stället skall ingå till en fond, benämnd *allmänna sjukförsäkringsfonden*, vilken förvaltas enligt grunder som fastställas i enahanda ordning.

³ Senaste lydelse 1970:567. I prop. 1972:104 har föreslagits en höjning av avgiftsuttaget till 3,2 % varav 12/32 skall användas till bestridande av kostnaderna för sjukvårdsersättning. Dessa ändringar avses träda i kraft den 1 januari 1973.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt beräknas avgiften till sjukförsäkringen enligt procentsats som Konungen fastställer. Procentsatsen skall för visst år utgöra bestämd andel av den i första stycket angivna procentsatsen. Nämda andel skall svara mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal för den 31 oktober under de tre år, som närmast föregått det år då procentsatsen fastställs. Hänsyn tages härvid ej till fartyg med en bruttodräktighet understigande trehundra registerton. Procentsatsen beräknas med två decimaler.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974, då förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring upphör att gälla. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser alltjämt äga tillämpning.

För åren 1974–1976 skall 2 § förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring fortfarande äga tillämpning i fråga om beräkningen av den procentsats, varmed avgiften till försäkringen för tilläggs pension skall utgå. Därvid skall dock det med bestämmelsen åsyftade medelantalet svenska sjömän ökas, såvitt gäller beräkningen av procentsatsen för år 1974 med en fjärdedel, för år 1975 med hälften och för år 1976 med tre fjärdedelar av motsvarande medelantal för utländska sjömän på svenska handelsfartyg.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom förordnas, att 38 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §

Arbetsgivare erlägger för varje år försäkringsavgift enligt vad nedan sägs.

Avgift utgår å summan av vad arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare, som omfattas av obligatorisk försäkring enligt denna lag, såsom lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad.

Vid beräkning av avgift skall hänsyn icke tagas till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Hänsyn skall ej heller tagas till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor, *såvida fråga ej är om arbetstagare, som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt.*

Vid beräkning av avgift skall hänsyn icke tagas till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Hänsyn skall ej heller tagas till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

3 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 8 §§ förordningen (1951:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

För här i riket bosatt eller mantalsskriven försäkrad skall pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring bestämmas av den lokala skattemyndighet, inom vars tjänstgöringsområde den försäkrade taxerats till statlig inkomstskatt eller skulle hava taxerats till sådan skatt, därest han varit bosatt i riket eller icke haft att erlægga sjömansskatt.

För sjöman, som icke är bosatt eller mantalsskriven i riket skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg.

För annan försäkrad än som i första stycket sägs skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Stockholm.

För annan försäkrad än som i första *eller andra* stycket sägs skall den pensionsgrundande inkomsten bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Stockholm.

2 §

Pensionsgrundande inkomst skall, i den mån den utgöres av annan inkomst än som avses i 3 §, bestämmas med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt eller, såvitt gäller *inkomst för vilken den försäkrade haft att erlægga sjömansskatt, med ledning av redares kontrolluppgift enligt 37 § 1 mom. åttonde punkten taxeringsförordningen*. Vid taxeringsändring eller eftertaxering skall *dock* verkställd beräk-

Pensionsgrundande inkomst skall, i den mån den utgöres av annan inkomst än som avses i 3 §, bestämmas med ledning av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt eller, såvitt gäller *försäkrad som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt, med ledning av redares redovisning enligt 14 § sagda förordning*. Vid taxeringsändring eller eftertaxering skall verkställd beräkning av pensions-

¹ Förordningen omtryckt 1962:395.

² Senaste lydelse 1966:244.

Nuvarande lydelse

ning av pensionsgrundande inkomst ändras endast om taxeringsändringen eller eftertaxeringen föranleder avvikelse från nämnda beräkning med minst femhundra kronor.

Föreslagen lydelse

grundande inkomst ändras endast om taxeringsändringen eller eftertaxeringen föranleder avvikelse från nämnda beräkning med minst femhundra kronor.

8 §³

Har belopp, som enligt försäkrads allmänna självdeklaration utgör inkomst av anställning, vid beräkning av pensionsgrundande inkomst hänförs till inkomst av annat förvärvsarbete eller har eljest visst belopp hänförs till annat slag av inkomst än den försäkrade uppgivit, skall denne underrättas om beslutet. Likaså skall underrättelse lämnas om beslut om sådant avdrag som i 4 § tredje stycket sägs.

Om pensionsgrundande inkomst beräknats för försäkrad, vilken icke avgivit allmän självdeklaration, skall denne underrättas om beslutet.

Pensionsgrundande inkomst skall angivas på debetsedel å slutlig skatt när så kan ske. I annat fall skall särskild underrättelse om den pensionsgrundande inkomst som bestämts sändas till den försäkrade.

Pensionsgrundande inkomst skall angivas på debetsedel å slutlig skatt när så kan ske. I annat fall skall särskild underrättelse om den pensionsgrundande inkomst som bestämts sändas till den försäkrade. *Sådan underrättelse erfordras dock icke beträffande sådan försäkrad som avses i 1 kap. 3 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.*

Har verkställd beräkning av pensionsgrundande inkomst ändrats, skall underrättelse om beslutet sändas till den försäkrade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

³ Senaste lydelse 1971:1173.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Redareavgift utgår för varje år å vad redaren sammanlagt under året utgivit i lön till sådana arbetstagare, som avses i 1 § första stycket förordningen den 16 maj 1968 (nr 295) om sjömansskatt.

Avgiften beräknas för varje redare å lön i penningar och naturaförmåner i form av kost eller bostad, sedan därifrån för varje arbetstagare dragits sådan del av lön, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger det i 1 kap. 6 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring avsedda basbelopp som gäller vid årets ingång. Vid beräkningen skall bortses från lön till arbetstagare som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring.

Avgiften beräknas för varje redare å lön i penningar och naturaförmåner i form av kost eller bostad, sedan därifrån för varje arbetstagare dragits sådan del av lön, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger det i 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring avsedda basbelopp som gäller vid årets ingång. Vid beräkningen av avgiften tages icke hänsyn till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor, eller arbetstagare, som ej är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Konungen fastställer procentsats för redareavgiften med hänsyn till det avgiftsbehov som föranledes av de enligt 1 § bestämda eller eljest gällande grunderna för sjöfolks pensionering. Fastställd procentsats får tillämpas tidigast för året näst efter det år varunder den fastställts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

5 Förslag till

Lag om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §¹

Arbetsgivare erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande två procent av summan av vad arbetsgivaren utgivit under året som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 2 § andra stycket förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.

Vid beräkningen av avgiften tages icke hänsyn till arbetstagare vars lön under året understigit trehundra kronor, eller arbetstagare, som ej är obligatoriskt försäkrad enligt lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, eller till fall, som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Föreslagen lydelse

Arbetsgivare erlägger allmän arbetsgivaravgift med belopp motsvarande två procent av summan av vad arbetsgivaren utgivit under året som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 19 kap. 4 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

¹ Senaste lydelse 1970:566.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:742) om lönegarantiavgift

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1970:742) om lönegarantiavgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Arbetsgivare erlägger årligen lönegarantiavgift med belopp som motsvarar en femtiondels procent av summan av vad arbetsgivaren under året utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad eller, i fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962:381) om allmän försäkring, annan ersättning för utfört arbete.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor, *såvida fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt*. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, om ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen om allmän försäkring är för handen.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, om ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen om allmän försäkring är för handen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift

Härigenom förordnas, att 3 § lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Arbetsgivare erlägger årligen arbetarskyddsavgift med belopp som motsvarar fem hundraedels procent av vad arbetsgivaren under året utgivit som lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gång det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor, såvida fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Vid beräkningen av avgiften tas icke hänsyn till arbetstagares lön i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gång det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Hänsyn tas ej heller till arbetstagare, vars lön under året understigit trehundra kronor. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974. I fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

8 Förslag till

Kungörelse om ändring i kungörelsen (1962:394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m.

Härigenom förordnas, att 1 § kungörelsen (1962:394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring (folkpension och tilläggspension) eller om hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg skall göras hos den allmänna försäkringskassa, hos vilken sökanden är inskriven eller skulle hava varit inskriven, därest han fyllt sexton år. I annat fall skall ansökan göras hos *den för Stockholm inrättade allmänna försäkringskassan*.

Ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring (folkpension och tilläggspension) eller om hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg skall göras hos den allmänna försäkringskassa, hos vilken sökanden är inskriven eller skulle hava varit inskriven, därest han fyllt sexton år. I annat fall skall ansökan göras hos *Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Såvitt gäller sjöman, som icke är eller skolat vara inskriven i allmän försäkringskassa, skall dock ansökan göras hos Göteborgs allmänna försäkringskassa*.

Ansökan bör ingivas eller insändas till allmän försäkringskassa, som avses i första stycket. Ansökan må ock ingivas eller insändas till annan allmän försäkringskassa eller till kommunalt organ, som riksförsäkringsverket bestämmer.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1974.

10 Specialmotivering

1 Lagen (1962:381) om allmän försäkring

1 kap.

3 §

I enlighet med vad tidigare anförts bör här i ett nytt andra stycke upptas anställning på svenskt handelsfartyg såsom grund för anslutning till försäkringen för tilläggspension.

Som villkor för att sjöman skall kunna bli berättigad till tilläggspension enligt de nya reglerna avses gälla att han är anställd i redarens tjänst på svenskt handelsfartyg. Någon begränsning i fråga om fartygets storlek eller användning på sätt stadgas i förordningen (1958:295) om sjömansskatt har – av skäl som berörts i den allmänna motiveringen inte uppställts. Däremot undantas sådana arbetstagare som inte ingår i fartygets egentliga besättning. De nya bestämmelserna omfattar icke svensk sjöman. Skulle svensk sjöman vara bosatt i utlandet men vara anställd ombord på svenskt handelsfartyg, är han försäkrad för tilläggspension på grund av anställningsinkomsten till följd av bestämmelserna i första stycket.

Med svenskt handelsfartyg bör jämnställas fartyg, som av svensk redare förhyrs på s. k. bareboat-basis, dvs. fartyget förhyrs obemannat varefter det ankommer på den förhyrande redaren att bemanna fartyget. Motsvarande gäller enligt sjömansskatteförordningen.

11 kap.

1 §

För den som är berättigad till tilläggspension på grund av anställning på svenskt handelsfartyg skall i princip gälla samma bestämmelser som för övriga för tilläggspension försäkrade. Detta innebär bl. a. att pensionsgrundande inkomst skall beräknas årligen. I andra stycket har därför intagits en hänvisning till det nya andra stycket i 1 kap. 3 §.

19 kap.

1 §

I gällande lydelse hänvisas i femte stycket beträffande redares avgift för lön till vissa sjömän till vad därom särskilt stadgats. Sådana särskilda stadganden har givits i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring. Förordningen avser avgift till såväl sjukförsäkringen som tilläggspensioneringen.

Då redarna enligt förslaget i fortsättningen skall erlägga samma avgift till tilläggspensioneringen som andra arbetsgivare, alltså omedelbart enligt

19 kap. 1 och 5 §§, föreslås de bestämmelser som avser avgift till tilläggs pensioneringen utmönstrade ur förordningen (se dock övergångsbestämmelserna). De bestämmelser i förordningen som avser avgift till sjukförsäkringen har överförts till 19 kap. 4 § som ett nytt andra stycke (se nedan).

Detta medför att paragrafens femte stycke föreslås upphävt. I fjärde stycket sista punkten stadgas för närvarande att vid bestämmande av avgift till tilläggs pensioneringen skall bortses från bl. a. arbete utom riket om arbetstagaren inte är svensk medborgare och inte heller bosatt i riket. Undantaget har sin motsvarighet på förmånssidan. I de fall som undantaget avser tjänar arbetstagaren nämligen inte in någon rätt till tilläggs pension. Emellertid utför de sjömän, som nu föreslås få rätt till förmåner från tilläggs pensioneringen sitt arbete utom riket. Fjärde styckets lydelse har därför jämkats.

Materiellt innebär förändringen också att den s. k. 300-kronorsregeln göres tillämplig även på sjömän.

4 §

Som tidigare nämnts föreslås att förordningen (1959:555) om redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring skall upphävas. Detta innebär att de allmänna bestämmelserna om sådan avgift i 19 kap. 1 § blir tillämpliga även beträffande redarnas avgifter till sjukförsäkringen. Bestämmelserna om en särskild procentsats för redare i fråga om avgift till sjukförsäkringen har intagits i ett nytt andra stycke i förevarande paragraf. Motsvarighet till de nuvarande bestämmelserna i 5 § förordningen om fördelningen av inlutna avgifter till finansieringen av sjukvårdsförsäkringen och sjukpenningförsäkringen har inte ansetts behövlig. Härvidlag finns nämligen bestämmelser i första stycket förevarande paragraf.

Den s. k. 300-kronorsregeln blir till följd av de föreslagna ändringarna tillämplig även när det gäller underlaget för redares avgifter till sjukförsäkringen.

2 Förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring

1 §

Av skäl som berörts i den allmänna motiveringen bör den pensionsgrundande inkomsten för de sjömän som inte är mantalsskrivna eller bosatta i riket bestämmas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg. Bestämmelse härom har intagits i ett nytt andra stycke.

2 §

Som tidigare berörts antecknas i inkomstlängden den beskattningsbara inkomsten endast för sådana sjömansskattepliktiga som avses i 7 § sjömansskatteförordningen, dvs. här i riket bosatta sjömän eller därmed likställda. I de fall då sådan anteckning inte sker skall emellertid förfarandet vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst vara likartat. Den registrering av utländska sjömän som här förutsätts bli införd medger nämligen att redarnas löneredovisningar även för denna grupp kan ADB-behandlas varefter uppgift om varje sjömans årsinkomst sänds till den lokala skattemyndigheten. Till grund för bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten kommer således att för samtliga sjömän ligga den redovisning som redare har att avge enligt 14 § sjömansskatteförordningen.

8 §

Som berörts i den allmänna motiveringen bör underrättelseskyldigheten rörande beslut om pensionsgrundande inkomst för de utländska sjömännen mildras. En undantagsbestämmelse avseende de utländska sjömännen har därför intagits i paragrafens tredje stycke.

3 Förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift

2 §

För närvarande hänvisas beträffande redares avgift enligt förordningen till 2 § andra stycket förordningen (1959:555) om redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring. Då sistnämnda förordning föreslås upphävd bör i stället hänvisas till 19 kap. 4 § andra stycket AFL där motsvarande bestämmelse återfinns efter de ändringar som nu avses vidtagna.

11 Sammanfattning

Gällande bestämmelser ger i princip varje förvärvsarbetande svensk medborgare samt den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige rätt till tilläggspension på grund av förvärvsinkomst. Svenska sjömän intjänar rätt till tilläggspension vid anställning på svenska fartyg oavsett faktisk bosättningsort. Till följd av den nordiska konventionen om social trygghet kan vidare här i riket förvärvsarbetande danska, finska, isländska och norska medborgare — även sjömän — tjäna in rätt till tilläggspension utan hinder av att de är bosatta i annat nordiskt land. En förutsättning är enligt den nordiska konventionen att inkomsten beskattas här i riket, vilket enligt sjömansskatteförordningen regelmässigt är fallet beträffande sådana sjömän. Övriga på svenska fartyg anställda utländska sjömän kan däremot till följd av bosättningskravet inte förvärva rätt till svensk tilläggspension.

I promemorian föreslås att även andra utländska sjömän än nordiska skall kunna förvärva rätt till tilläggspension under anställning på svenskt handelsfartyg utan hinder av att de inte är bosatta i Sverige.

De utländska sjömännen föreslås erhålla rätt till tilläggspension på i princip samma villkor och med samma förmånsformer som övriga försäkrade.

Beträffande administration och registrering föreslås att den pensionsgrundande inkomsten skall bestämmas med ledning av redares löneredovisning enligt sjömansskatteförordningen och fastställas av den lokala skattemyndigheten i Göteborg. Registreringen skall ske hos försäkringskassan i Göteborg.

Redareavgiften till tilläggspensioneringen, som för närvarande är lägre än den avgift andra arbetsgivare erlägger, föreslås i etapper höjd till samma nivå som gäller för övriga arbetsgivare.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

Sammanställning

av remissyttranden över departementspromemoria med förslag till rätt till tilläggspension för utländska sjömän vid anställning på svenska handelsfartyg

1. Allmänt

En praktiskt taget enhällig remissopinion uttalar sin principiella anslutning till förslaget att utländska sjömän skall kunna tjäna in rätt till pension vid anställning på svenska handelsfartyg. Enda undantaget härifrån är *Rederiföreningen för mindre fartyg*. Vidare uttalar TCO och SPP att det i promemorian framlagda förslaget innebär en principiellt betydelsefull ändring av nu gällande regler för intjänande av rätt till tilläggspension och att konsekvenserna härav inte beaktats i promemorian. Som exempel nämner SPP att svenska medborgare anställda i främmande länder inte kan tjäna in sådan rätt och inte heller utländska medborgare som är anställda i svenska företag utomlands.

Sveriges redareförening och HPA ifrågasätter om inte de utländska sjömännens pensionsfråga bör lösas inom sjömanspensioneringens ram. Redareföreningen finner det befogat att endast utländska sjömän som tjänstgjort verkligt lång tid i den svenska handelsflottan berättigas till svensk pension. HPA påpekar att en utländsk sjöman enligt förslaget blir berättigad till livsvarig pension efter en tjänstgöringstid på svenska fartyg som är väsentligt kortare än den som krävs för att han skall vara berättigad till sjömanspension.

2. Kvalifikationsreglerna

Även andra remissinstanser diskuterar — dock utan att ifrågasätta annat än att de utländska sjömännens pensionsfråga bör lösas inom ATP-systemets ram — kvalifikationstidens längd. Hit hör *Sveriges fartygsbefälsförening* som finner det befogat att lösa pensionsfrågorna för dem som varit anställda lång tid i handelsflottan. *Svenska sjöfolksförbundet*, i vars yttrande LO instämmer, uttalar att förbundet inte vill motsätta sig att någon särregel i detta avseende inte införs för utländska sjömän men påpekar, att i förbundets skrivelse till Kungl. Maj:t avsågs sjömän som under lång tid varit anställda inom den svenska handelsflottan. Bakgrunden härtill var att om kvalifikationstiden är kort, vissa pensioner kommer att uppgå till ytterst blygsamma belopp. Det kan också ifrågasättas om den utländske sjömannen i dessa fall kommer att bevaka den rätt till ATP som han för lång tid sedan kvalificerat sig för. Förbundet påpekar dock att man i framtiden, till följd av bl. a. förbättrade sociala förmåner, får räkna med att ett större antal personer stannar längre tid i yrket.

3. Konstruktionen av den vidgade rätten till tilläggs pension

Den föreslagna avgränsningen av den personkrets som bör komma i åtnjutande av den vidgade rätten till ATP lämnas genomgående utan erinran av remissinstanserna.

Svenska sjöfolksförbundet tar emellertid i sitt yttrande upp två speciella problem. Det gäller dels ett önskemål om retroaktivitet, dels att även s. k. entreprenöranställda skall omfattas av den vidgade rätten till ATP. Beträffande retroaktiviteten påpekar förbundet att det i dag finns ett antal icke-nordiska medborgare som efter lång tid i den svenska handelsflottan erhåller sjömanspension. Denna pension upphör när vederbörande fyller 67 år och i intet fall torde han kunna påräkna pension från sitt hemland eller annat land efter denna ålder. Förbundet anser därför att det är nödvändigt att tillskapa en regel om retroaktiv kvalifikationstid för att de människor det här gäller tillförsäkras tilläggs pension som avlösning till sjömanspensionen eller att regler ges om fortsatt sjömanspension efter fyllda 67 år för dessa fall.

Den andra frågan som förbundet tar upp gäller det förhållandet att allt fler redare lämnar ut arbeten ombord på entreprenad och att alltså många ombordanställda är anställda av entreprenör och inte av redaren. Anställningsförhållandet för dessa entreprenöranställda regleras av kollektivavtal mellan förbundet och entreprenören. Förbundet saknar dock möjlighet att med entreprenör avtala om sociala förmåner som regleras genom lag eller andra föreskrifter och som grundas på förhållandet att vederbörande är anställd av redare. Förbundet anser det vara otillfredsställande att redare som inte önskar ikläda sig kostnader för de ombordanställdas sociala förmåner kan fräntaga de anställda dessa förmåner genom att utlämna arbetsuppgifterna ombord på entreprenad. Även dessa ombordanställda bör därför enligt förbundets mening omfattas av lagstiftningen om ATP. Även *sjöfartsverket* anser att de entreprenöranställda, vilka kan uppskattas till ca 500 personer, varav många torde vara utlänningar, bör omfattas av den nya lagstiftningen. Verket påpekar att i en inom kommunikationsdepartementet upprättad promemoria (Ds K 1972:9) har föreslagits att även entreprenöranställda skall omfattas av sjömanslagen.

4. Administration

De i promemorian framlagda förslagen i fråga om administrationen av den vidgade rätten till ATP godtas i stort av de remissinstanser som yttrat sig däröver. *Riksrevisionsverket* betonar dock de administrativa svårigheterna och är inte berett att ta slutgiltig ställning till registreringsfrågan innan utredningen om mönstring av sjömän framlagt sitt förslag därom. Liknande synpunkter anlägger *statskontoret*, *SAF* och *Svenska maskinbefälsförbundet*.

Beträffande registreringen uttalar flera instanser att denna torde utgöra en förutsättning för förslagets genomförande. *Riksförsäkringsverket* och

Försäkringskasseförbundet påpekar önskvärdheten av att registernumret konstrueras så att därav kan utläsas sjömannens födelsetid. Verket betonar att detta, förutom att det medför administrativa förenklingar, är en förutsättning för att numren skall kunna integreras i det nuvarande datamaskinella systemet för registrering av pensionspoäng efter personnumret.

Riksskatteverket pekar på svårigheterna att tillskapa en säker rutin för identifiering av de sjömän varom nu är fråga. Detta ställningstagande grundar verket, förutom på erfarenheterna från redarnas redovisning av sjömansskatt, på vunna erfarenheter från myndighetens arbete med tilldelning av personnummer till invandrare och förande av register över dessa. Verket nämner flera omständigheter som är ägnade att medföra risk för felaktig registrering. En sådan omständighet är att sjömannen kan hinna avmönstra innan den skriftliga underrättelsen med registernumret når honom. Därför måste enligt verkets mening ett alfabetiskt register föras hos sjömansregistret. Risken för felaktig registrering medför i praktiken att sjömannen själv måste vara i stånd att uppge och eventuellt styrka sin anställningstid och sina löneförmåner.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i sitt yttrande att även andra skäl än de i promemorian anförda talar för att utländska sjömän registreras. Med hänsyn till att den föreslagna lagändringen avses träda i kraft fr. o. m. den 1 januari 1974 avser styrelsen att i framställning till Kungl. Maj:t föreslå att registreringen påbörjas den 1 juli 1973 för att registret skall kunna vara funktionsdugligt vid 1974 års ingång.

5. Kostnads- och avgiftsfrågan

Förslagen i denna del lämnas med nedan angivna undantag utan erinran.

Sveriges redareförening är kritisk mot förslaget att redarnas avgifter för ATP efter en övergångstid skall utgå efter samma procentsats som för övriga arbetsgivare. Man hänvisar därvid till att kostnaderna för pensionering av utländskt sjöfolk, främst på grund av att endast omkring 20 % av sjömännen stannar längre än 36 månader i yrket, är betydligt mindre än för övriga kategorier arbetstagare. Föreningen har pekat även på andra faktorer som verkar i samma riktning såsom att de utländska sjömännens korta anställningstider medför att de inte kan tillgodoräkna sig tilläggs-pension för de 15 bästa poängåren utan måste räkna in även de sämre poängåren samt att dessa sjömäns pensionspoäng blir jämförelsevis låg eftersom de i regel ej är anställda hela kalenderår. Föreningen anser därför att kostnads- och avgiftsfrågorna bör utredas ytterligare. Liknande synpunkter har anförts av *Rederiföreningen för mindre fartyg*, *SAF*, *Sveriges fartygsbefälsförening*, *Svenska maskinbefälsförbundet*, *HPA* och *sjöfartsverket*. Även *Svenska sjöfolksförbundet* anser att förslaget i fråga om förhöjd redareavgift bör bli föremål för närmare prövning.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	2
Utdrag av statsrådsprotokollet den 23 mars 1973	17
1. Allmänna synpunkter	17
2. Kvalifikationsregler m. m.	20
3. Administrationen	22
4. Avgifts- och kostnadsfrågor samt ikraftträdande	25
5. Övergångsanordningar	27
6. Vissa andra frågor	27
7. Upprättade författningsförslag	28
8. Specialmotivering	28
8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	28
8.2 Förslaget till lag om ändring i förordningen (1959:551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring	31
8.3 Övriga författningsförslag	32
9. Hemställan	33

Bilaga 1. "Departementspromemoria angående rätt till tilläggspension för utländska sjömän vid anställning på svenska handelsfartyg"

1. Inledning	34
2. Statistiska uppgifter	35
3. Huvuddragen i gällande bestämmelser om tilläggspension	37
4. Utländska medborgares ställning inom tilläggspensioneringen	41
5. Konventioner	42
6. Sjömansbeskattningen	44
7. Sjömanspension	45
8. Överväganden och förslag	47
8.1 Allmänt	47
8.2 Administration	52
8.3 Avgifts- och kostnadsfrågor, ikraftträdande	56
9. Författningsförslag	59
10. Specialmotivering	71
11. Sammanfattning	74

Bilaga 2. Sammanställning av remissyttranden över promemorian

1. Allmänt	75
2. Kvalifikationsreglerna	75
3. Konstruktionen av den vidgade rätten till tilläggspension	76
4. Administration	76
5. Kostnads- och avgiftsfrågan	77